

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Jakub Wasilewski

Ochrana svobody slova Evropským soudem pro lidská práva

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Pavel Šturma, DrSc.

Katedra: mezinárodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 12.5.2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne .....

Podpis.....

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat mému vedoucímu, prof. JUDr. Pavlu Šturmovi, DrSc. za obrovskou trpělivost a pochopení, které měl při celém procesu tvorby této práce, a především za jeho odborné vedení, hodnotné rady a čas, který si pro tuto práci ve svém nabitém rozvrhu našel.

Také bych chtěl poděkovat svým učitelům v Turku, především paní Catarina Krause a profesorce Elina Pirjatanniemi, které mi umožnily hlouběji pochopit problematiku lidských práv a jejich dopad na každodenní život a tím povzbudily moji chuť získat o této problematice co nejvíce informací.

A na závěr také svým rodičům, za jejich lásku, péči a trpělivost při mé výchově.

Obsah:

Obsah:	0
Úvod	1
1. Historie Evropského systému ochrany lidských práv	3
1.1 Výkladové doktríny Evropského soudu pro lidská práva	8
1.1.1 Evolutivní výklad	9
1.1.2 Limitační klauzule a test proporcionality	11
1.1.2.1 Požadavek zákonnosti	13
1.1.2.2 Legitimní záměr	14
1.1.2.3 Test nezbytnosti	15
1.1.3 Prostor pro uvážení	16
1.1.4 Kazuistický přístup	18
2. Svoboda slova v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva	20
2.1 Společný základ	20
2.2 Článek 10 EÚLP v pojetí Evropského soudu pro lidská práva	23
2.2.1 Obsah článku 10 EÚLP	23
2.2.2 Vývoj principů ESLP v souvislosti se svobodou slova	29
2.3 Omezení svobody slova v zájmu národní bezpečnosti, územní integrity a veřejného pořádku	43
2.4 Omezení svobody slova v zájmu ochrany zdraví a morálky	51
2.5 Omezení svobody slova v zájmu ochrany pověsti a práv druhých	58
Závěr	63

Úvod

Svoboda slova představuje jednu ze základních složek demokratické společnosti. Tato věta či její obdoby se objevují v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva velmi často. Možná právě proto mě toto specifické právo zaujalo již v počátcích mého studia na právnické fakultě, ve druhém ročníku, kdy jsem se poprvé setkal s lidskými právy na mezinárodní úrovni. Již tehdy jsem si vybral toto téma na seminární práci, která byla sice jenom skromným nahlédnutím do této problematiky, ale nastartovala o ni můj zájem. Jedná se tedy opravdu o základ demokratické společnosti? Jaký vliv má postavení jednotlivých stran sporu na jeho výsledek? Došlo v dané tématice k posunu v rozhodování Soudu během jeho historie?

Tato diplomová práce se zabývá svobodou slova v rámci systému Rady Evropy, jehož základním dokumentem je Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. V dané práci zkoumám rozdíl aplikace této svobody a její šíře z pohledu dvou aspektů: z pohledu časového, tedy jak se mění pojetí svobody slova v rámci plynutí času, a z pohledu aplikace svobody slova v různých specifických situacích, resp. problematikách. Z tohoto vychází také členění této práce. Její první část se snaží nastínit historický vývoj ochrany lidských práv Evropským soudem pro lidská práva a jeho základní doktríny. Druhá část je již zaměřena přímo na problematiku svobody slova v rámci tohoto lidskoprávního systému. Tato část je pro lepší přehlednost dále dělena dle jednotlivých tématik, které se v ní řeší, a to na 1. společný základ., který je jakýmsi malým historickým shrnutím jak a z čeho se svoboda slova vyvíjela, 2. Článek 10 EÚLP, kde je rozebrán právní základ ochrany svobody slova v rámci systému Rady Evropy, a dále na kapitoly zabývajícími se specifickými částmi ochrany svobody slova. Jmenovitě na podkapitolu 3. Omezení svobody slova v zájmu národní bezpečnosti, územní integrity a veřejného pořádku s důrazem na národní bezpečnost, 4. Omezení svobody slova v zájmu ochrany zdraví a morálky, která poukazuje na specifičnost ochrany morálky a neexistenci jakési obecné morálky v rámci celého prostoru Rady Evropy, a podkapitolu 5. Omezení svobody slova v zájmu ochrany pověsti a práv druhých, která především podtrhuje velký vliv postavení jednotlivých účastníků případu na výsledné rozhodnutí Soudu.

Tato práce je koncipována jako obecný diskurz do problematiky ochrany svobody slova poskytovanou Evropským soudem pro lidská práva a může být použita jako prostředek pro obecné, první seznámení s tímto tématem.

1. Historie Evropského systému ochrany lidských práv

Historie Evropského systému lidských práv sahá do období po druhé světové válce. V roce 1948 byla Valným shromážděním OSN jednomyslně přijata Mezinárodní deklarace lidských práv, přestože následující období bylo spojeno se začátkem Studené války a rozdělením světa na západní a východní blok, resp. na západní demokracie a východní komunistické totalitní režimy. Pro toto období byl typický strach západní Evropy z možného rozšiřování Sovětského svazu a jeho spojenců.

Potřeba evropské spolupráce byla v této době politické nejistoty jasná. Z tohoto důvodu byla 5. 5. 1949 založena Rada Evropy a již o rok později, 4. 11. 1950, byla v Římě podepsána evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod¹ (dále jen "Úmluva či EÚLP"). Tím se stala první mezinárodní smlouvou chránící lidská práva. Ve světovém měřítku byly Pakty OSN podepsány až v roce 1966.

Úmluva vstoupila v platnost 3. 9. 1953. Evropská komise pro lidská práva byla založena v roce 1954 a v červenci roku 1955 získává právo přijímat individuální stížnosti. Mnoho států však nevidělo založení Evropského soudu pro lidská práva (dále jen "ESLP nebo Soud") jako akutní problém a z tohoto důvodu bylo vytvoření této instituce mnohem složitějším problémem.

Při vypracování Úmluvy bylo dosaženo kompromisu tím, že Soud bude dle dohody vytvořen až poté, co osm členských států přijme rozhodnutí Soudu jako závazná a přímo vymahatelná. Tato podmínka byla naplněna v roce 1958 a k "*prvním volbám dochází 21. 1. 1959*"², kdy bylo ustanoveno prvních 15 soudců. První jednání soudu proběhlo 20. 4. 1959 a první odůvodněný rozsudek byl vydán Soudem v kauze **Lawless**³ z roku 1961.

Přestože nové Protokoly rozvinuly pravidla, organizace a pracovní postupy orgánů Úmluvy, systém zůstal téměř identický. Pracoval především v senátech o 7 soudcích

---

¹ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, 209/1992 Sb.

² Krause Katarina, Scheinin Martin, International Protection of human rights: a textbook. Turku/Åbo: Institute for Human Rights Åbo Akademi University, 2009. Str. 391

³ Lawless v. Ireland (No. 3), rozsudek Senátu ze dne 1.7.1961, stížnost č. 332/57

(Úmluva čl. 43 změněn Protokolem 8⁴) a Velkém senátu skládajícím se ze 17 soudců. Tato organizační struktura nebyla výrazně změněna, ale Soud byl zásadně přeměněn a to ve smyslu přerodu z nestálého orgánu na plně profesionální stálý orgán Rady Evropy. Systém je založen na pěti sekcích⁵, které se v současnosti skládají z 9 - 10 soudců. Úmluva dnes zmiňuje, že každý případ bude soud rozhodovat v senátech o 7 soudcích⁶. Dále Soud rozhoduje ve Výborech skládající se ze tří soudců⁷, samosoudců⁸ a Velkým senátem složeným ze 17 soudců⁹.

Výbory jsou spojeny se Sekcí a mají pravomoc rozhodovat o nepřijatelnosti žádostí dle článku 28 Úmluvy. Takováto rozhodnutí o nepřijatelnosti musí být učiněna jednomyslně. Výbor může také stížnost dle článku 34 Úmluvy prohlásit za přijatelnou a vynést rozsudek o její přijatelnosti, pokud je toto podloženo již existující judikaturou Soudu. O nepřijatelnosti stížnosti může také rozhodnout dle článku 27 Úmluvy samosoudce. Toto rozhodnutí je konečné. Pokud takto samosoudce o její nepřijatelnosti nerozhodne nebo jí nevyškrtne ze seznamu případů Soudu, postoupí ji Výboru či Senátu k dalšímu projednání. Při zasedání Soudu v podobě samosoudce mu pomáhají zpravodajové, kteří jsou součástí Kanceláře Soudu.¹⁰ Předseda Sekce určuje pro každý případ jednoho soudce jako Soudce zpravodaje¹¹, který rozhoduje, zdali rozhodnutí o přijatelnosti má být učiněno Výborem nebo Senátem.

*"Velký senát se skládá ze 17 soudců a alespoň tři náhradních soudců"*¹². Pravomoci Velkého senátu jsou spojeny s dvěma ustanoveními. Pokud Senát usoudí, že rozhodovaný případ pokládá důležité otázky s ohledem na interpretaci Úmluvy, případně že rozhodnutí daného problému může vést k výsledku rozpornému s

---

⁴ Protocol No. 8 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, dostupný na [www: http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/118.htm](http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/118.htm)

⁵ Rules of Court, Rule 25, dostupné na [www: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/6AC1A02E-9A3C-4E06-94EF-E0BD37731DA/0/Rules_Court_ENG.pdf](http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/6AC1A02E-9A3C-4E06-94EF-E0BD37731DA/0/Rules_Court_ENG.pdf)

⁶ Rules of Court, Rule 26

⁷ Rules of Court, Rule 27

⁸ Rules of Court, Rule 27A

⁹ Článek 26, odst. 1, Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, 209/1992 Sb.

¹⁰ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, článek 24, odst. 2

¹¹ Rules of Court, Rule 49

¹² **Viljanen** Jukka. The European Court of Human Rights as a Developer of the General Doctrines of Human Rights Law, A Study of the Limitation Clauses of the European Convention on Human Rights. Tampere: Tampere University Press, 2003 (dále jako "Viljanen, ECHR as a Developer of the General Doctrines of HR"), Str. 10

předchozími rozsudky, může dle článku 30 Úmluvy předat daný případ k projednání Velkému senátu. Takovéto přenechání případu musí být učiněno před závěrečným rozhodnutím Senátu a je podmíněno souhlasem obou stran sporu.

Článek 43¹³ je základem posuzovacího řízení. To v praxi umožňuje mít další slyšení poté, co Senát již rozhodl. Toto řízení není automatické, jelikož žádost stran musí být zvážena panelem Velkého senátu složeným z 5 soudců, kteří rozhodnou, zdali má být případ posouzen Velkým senátem. Aby bylo možné posouzení případu povolit, musí tento vytvářet závažné otázky ohledně interpretace nebo aplikace Úmluvy případně závažných otázek obecného (veřejného) významu. Zkrátka dané články dávají Velkému senátu pravomoce, které jsou spojeny s udržením ustálené judikatury, a v případech závažných výkladových otázek vytvořit názor pomocí soudců z mnoha různých zemí a právních kultur v rámci Rady Evropy.

K dalším změnám a vývoji soudu (a soudního systému) došlo v rámci protokolu 14 resp. 14bis¹⁴. Tyto protokoly jsou snahou o další zefektivnění značně přetíženého Soudu a také umožnění přistoupení EU k Úmluvě. V roce 2009 Výbor ministrů Rady Evropy jednající v Madridu přijal Protokol 14bis společně se souhlasem s prozatímním prováděním Protokolu 14 týkající se pravomocí samosoudců a výborů 3 soudců. Toto rozhodnutí bylo učiněno z důvodu rostoucího počtu nerozhodnutých stížností Soudu. Protokol 14 vstoupil v platnost 1. 6. 2010 po ratifikaci Ruskou federací, která byla posledním členem Protokol ratifikujícím.

V rámci Protokolu 14 došlo ke změnám nejenom k zefektivnění práce Soudu, ale také k prohloubení jeho nezávislosti. S nezávislostí soudu souvisí důležitá změna, kdy byl obnovitelný šestiletý mandát soudců změněn na neobnovitelný mandát devítiletý. Změn zefektivňujících práci Soudu je více. Především se jedná o zavedení samosoudců s kompetencí zamítnutí nepřípustných žalob (pokud se jedná o jasný případ), a toto rozhodnutí je konečné. Pokud není přijatelnost jednoznačná, musí být tento případ postoupen Výboru nebo Senátu. Když rozhoduje samosoudce, nemůže posuzovat

---

¹³ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, článek 43.

¹⁴ Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention (entry into force 1.6.2010), dostupný na [www: http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/194.htm](http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/194.htm)

případy proti státu, za který byl do Soudu zvolen¹⁵.

Tříčlenný Výbor může prohlásit žalobu za přijatelnou a rozhodnout o věci samé, pokud je toto podloženo ustálenou praxí soudu nebo pokud je případ jednoznačný. Dále ve Výboru při rozhodování o meritu žaloby není nutná přítomnost "národního" soudce, tak jako je tomu v Senátu. Tento je přizván (vyměnění jednoho soudce) pouze ve specifických případech.

K dalšímu uspíšení procesu přispívá také změna, kdy soudci rozhodují o přijatelnosti a o meritu věci najednou. Již před Protokolem 14 toto bylo běžnou praxí. Soud je dále také oprávněn prohlásit žalobu za nepřijatelnou v případě, že žalobce nebyl výrazně znevýhodněn, a která s ohledem na lidská práva nepotřebuje věcný přezkum nebo nepokládá závažné otázky ohledně žaloby, výkladu Úmluvy či důležité otázky ohledně národního práva¹⁶. Snahou o další snížení je i důraz na smírné urovnání v raných fázích jednání a dohled nad takovými Výborem ministrů.

Poslední důležitou změnou je možnost Evropské unie přistoupit k Úmluvě. K tomuto kroku bylo přistoupeno s vyhlídkou na možné vytvoření Evropského prostoru základních práv¹⁷.

Dle článku 46 odst. 1 Úmluvy mají rozsudky Soudu závazný účinek, tedy státy mají závazek se řídit konečným rozhodnutím Soudu v každé kauze, ve které jsou stranou sporu. Rozhodnutí jsou potom vykonána úřady jednotlivých států. Toto také způsobuje, že vyhodnocení je možné až po určité době. Implementace rozhodnutí je součástí zpráv podávaných Parlamentním shromáždění Rady Evropy. Úmluva odkazuje na pravomoc Výboru ministrů o dohledu nad výkonem rozsudků¹⁸. Výbor ministrů přijal pravidla, dle kterých řídí výkon rozsudků. S tímto ohledem probíhají zvláštní lidskoprávní porady, jejichž program je veřejný. V případě, že Soud shledá porušení a/nebo uložil *spravedlivé zadostiučinění*¹⁹ poškozené straně, Výbor ministrů si pozve stát, jehož se rozsudek týká, aby předložil zprávu o opatřeních vytvořených v souvislosti s

---

¹⁵ Rules of Court, Pravidlo 52A, § 2

¹⁶ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, článek 35, odst. 3

¹⁷ Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention, Explanatory Report; Dostupný z [www: http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/194.htm](http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/194.htm)

¹⁸ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, článek 46 odst. 2

¹⁹ Just satisfaction

rozsudkem. Zhodnocení tohoto je rozděleno na dva typy dle způsobu, jak se rozsudku podřídí. Prvním je zhodnocení, zdali byla přijata individuální opatření, k zajištění ukončení porušování Úmluvy a, pokud je to možné, k navrácení jednotlivce do stavu před porušením²⁰. Dále Pravidla Soudu stanoví, že taková obecná opatření byla přijata, aby se zabránilo podobnému porušování Úmluvy jako v daném případě nebo aby takovéto porušování bylo ukončeno.

V případě nesplaceného spravedlivého zadostiučinění je případ na programu jednání speciálních lidskoprávních jednáních²¹. Kontroly opatření obecné povahy jsou v intervalu šesti měsíců. Výbor může podat průběžné i konečné vyjádření. Průběžná rozhodnutí jsou vytvořena k podání informací ohledně fáze výkonu rozhodnutí a Výbor může tato použít k vyjádření obav a/nebo podat relevantní návrhy ohledně výkonu daného rozhodnutí. Konečné vyjádření k případu je přijato, pouze pokud je potvrzeno, že dotýčný stát přijal všechna nezbytná opatření k naplnění rozsudku. Konečné vyjádření pak obsahuje prohlášení, že funkce Výboru dle Úmluvy byla splněna.

Evropský lidskoprávní systém dává členským státům širokou možnost uvážení opatření, kterými docílí svých závazků. Závazný rozsudek ještě tedy nemusí znamenat, že stát musí podstoupit specifická opatření k tomu, aby se rozsudku podřídil. Aby se podřídil závazkům, členské státy občas přijmou opatření, která vylepší existující legislativu. Nezbytným opatřením také může být přehodnocení současné soudní praxe s ohledem na zhodnocení Soudu a tím pádem nezbytná úprava současné interpretace daného problému. Individuální opatření mohou způsobit přehodnocení již konečných domácích rozhodnutí, znovuotevření případů a případné zrušení předchozích rozsudků národními orgány.

Z tohoto rychlého shrnutí vývoje Evropského soudu pro lidská práva je patrné směřování soudu a změny související s vývojem "evropského prostoru" jako takového. Z původního systému sdružujícího západní Evropu založenou na dodržování politických a občanských práv a svobod jako protiváze východnímu komunistickému bloku, se postupem času vyvinul systém stojící mimo vliv jednotlivých států, Soudu nezávislému

---

²⁰ restitution in integrum

²¹ Toto je založeno na pravidlech přijatých Výborem ministrů, který má pravomoc dohledu nad výkonem rozhodnutí dle odst. 2 článku 46 Úmluvy

na žádném politickém orgánu, s působností v oblasti téměř celé Evropy. Z počátku vícestupňový systém s důrazem na suverenitu státu se přetvořil na nezávislé těleso unikátního charakteru sdružující ochranu základních práv občanů mnoha různých právních kultur a i historického a politického zázemí. Je otázkou, jakým směrem se bude Soud ubírat dál, ale tato by byla podnětem pro zcela jinou a rozhodně více fundovanou práci.

1.1 Výkladové doktríny

Evropská úmluva o ochraně základních práv a svobod funguje již téměř 60 let. Je to nástroj zahrnující oblast s populací kolem 800 milionů lidí²². Evropský soud pro lidská práva ve Strasbourgu je hlavní výkladovým orgánem (institucí) a je odpovědný za dohled nad lidskoprávními závazky 47 států. Systém rozhodnutí Soudu je v podstatě založen na tom, o jakou svobodu či právo garantované Úmluvou se v daném případě jedná. Avšak běžná klasifikace neposkytuje dostatečnou škálu pro popsání evropského lidskoprávního systému.

Je třeba zdůraznit, že evropský systém se musí vypořádat s velmi rozdílnými právními kulturami. Toto bylo obzvláště vidět po pádu Železné opony, který položil základy pro harmonizaci a integraci nejenom v ideologické rovině, ale také v rovině právní. Právě kvůli tomu není úspěch systému založen pouze na jeho činnosti, ale také na rozhodnutích ostatních účastníků lidskoprávní diskuze, především jednání států, ale také odborné veřejnosti, která má na vývoj tohoto právního odvětví značný vliv.

Omezení spojená s výkladovou rolí Soudu by měla být patrná i mimo Soud. Přestože rozsáhlé diskuze o výkladu Úmluvy probíhají u Soudu "za zavřenými dveřmi" (jelikož se porada soudců před rozhodnutím koná tajně), názory v nich prezentované se odrazily také v povědomí široké veřejnosti díky disentaním a konkurujícím názorům připojeným k rozsudkům. Evropský soud pro lidská práva byl průkopníkem na poli lidských práv. Soud sám vytvářel svoji pozici a roli v zajímavé situaci, jelikož nemohl čerpat z historie, ze zkušeností předchůdců nebo z organizací působících na podobném poli. Přesto nebyla jeho role vytvářena v naprostém vakuu bez ohledu na okolní svět.

---

²² Členské státy Rady Evropy, informace dostupná z [www: http://hub.coe.int/web/coe-portal/navigation/47-countries](http://hub.coe.int/web/coe-portal/navigation/47-countries)

Soud se stal výkladovou autoritou během zdlouhavého procesu a povedlo se mu dosáhnout něčeho, co nikdo v době jeho vzniku neodhadoval.

Můžeme rozpoznat různé fáze, kterými si systém prošel od začátku fungování v roce 1960, kdy fungoval jenom jako občasný orgán s pár případy ročně. Poprvé se zviditelnil v 70. letech, kdy sám "objevil" svou roli v případech jako Golder²³, Handyside²⁴, Tyrer²⁵ a Marckx²⁶. Během historie Soud udělal mnoho důležitých výkladových rozhodnutí. Přesto lze z judikatury vyčíst obavu Soudu "*použít své pravomoci a pokračovat v revolučním výkladu jako v kauze Marckx a jakési čekání další možnost rozvoje.*"²⁷ Tato příležitost vyvstala díky historickým okolnostem a to ve spojení s pádem Železné opony. Východoevropské státy doufaly v získání opravdu evropského statusu a snažily se připojit k bohatým národům, které zahájily evropskou ekonomickou integraci (EU). Hlavní podmínkou však bylo dodržování lidských práv, čímž Evropská unie přispěla k rozvoji lidskoprávní ochrany.

Evropští politici nejenom přijímali nové členy, ale také se shodli na nutnosti reformy lidskoprávního systému, která proběhla v podobě přijetí Protokolu 11. Předchozí soud položil kvalitní základy, tudíž bylo vcelku jednoduché posunout systém na další úroveň.

1.1.1 Evolutivní výklad²⁸

Judikáty mohou být analyzovány pomocí více výkladových postupů. Tyto postupy jsou spojeny s podstatnými problémy nebo s jednotlivými interpretačními principy. Soud často zvolil odlišovací přístup, kde se snaží argumentovat pomocí odlišných náležitostí jednotlivých kauz, kde je interpretace identická s původním rozhodnutím, ale spíše okolnosti dané kauzy dovolují Soudu přijmout jiné rozhodnutí. Soud byl velmi opatrný s evolutivním stylem výkladu a je stanoven relativně vysoký práh, aby bylo dosaženo dostatečně širokého konsenzu či se jinak podložilo, že výklad má být přehodnocen ve světle dnešní doby. Evolutivní výklad je spojen s "*povahou Úmluvy jako vyvíjejícího se*

---

²³ Golder v. the United Kingdom, rozsudek soudu ze dne 21.2.1975, stížnost č. 4451/70

²⁴ Handyside v. The United Kingdom, rozsudek soudu ze 7.12.1976, stížnost č. 5493/72

²⁵ Tyrer v. The United Kingdom, rozsudek senátu ze dne 25.4.1978, stížnost č. 5856/72

²⁶ Marckx v. Belgium, rozsudek soudu ze dne 13.6.1979, stížnost č. 6833/74

²⁷ Vijanen, ECHR as a Developer of the General Doctrines of HR, str. 333

²⁸ Evolutive interpretation

instrumentu, který musí být vykládán v souladu s dnešní dobou"²⁹. Z pohledu nově přistoupivších států musí být zohledněno to, že přistoupily k již vyvinutému stádiu Úmluvy a přijímají i její vývoj. Případ Selmouni³⁰ ustanovil důležitý standart ohledně článku 3 Úmluvy a klasifikací spojených s tímto pravidlem. Ještě zajímavější je, že má také vliv na vývoj doktrín. Potvrdil totiž myšlenku, že Úmluva může vyžadovat "*rostoucí rozsah*"³¹ ochrany lidských práv. Myšlenka jasně daných a trvalých práv je tudíž mylná a je nahrazena obsahem práv jako stále vyvíjejícím se ideálem daného práva. Toto je viditelné v jednom z nejradiálnějších projevů vývoje v Öcalan³². Soud zopakoval, že je potřeba stále se zvyšující standart ochrany lidských práv a základních svobod a s tím související přísnější hodnocení porušování těchto práv v demokratické společnosti. Soud poukazoval na vývoj, který způsobil, že oblast členských států se stala zónou bez trestu smrti. Soud dále konstatoval, že implementace trestu smrti může být považována za nelidské a ponižující zacházení³³ v rozporu s Článkem 3 Úmluvy. Přestože soud použil spojení "*nemůže být vyloučeno*", "*mohl by být rozporováno*" a "*není nutné dojít k jasnému závěru*"³⁴, dal jasně najevo, že je silně pro změnu výkladu článku 2 §1 druhé věty, dříve přijímající trest smrti.

Popis vývojového procesu v judikatuře spojené s právy transsexuálů odráží hlavní problémy současného systému k reformování současných výkladových postupů. Přestože se tento problém vyskytl před Soudem již v sedmdesátých letech³⁵, vývoj byl pozastaven nedostatkem shody umožňující odklon od předchozích rozhodnutí Soudu (kauzy Rees³⁶ a Cossey³⁷). V raných letech devadesátých Soud vyvinul svůj výklad a odlišil okolnosti od předchozích kauz. Díky tomu mohl Soud konečně rozhodnout ve prospěch žadatele v kauze B. v. Francie³⁸. O několik let později nový test vývoje³⁹

²⁹ Tyrer v. The United Kingdom, rozsudek senátu ze dne 25.4.1978, stížnost č. 5856/72

³⁰ Selmouni v. France, rozsudek Velkého senátu ze dne 28.7.1999, stížnost č. 25803/94

³¹ The increasingly high standard; Selmouni v. France, , §101

³² Öcalan v. Turkey, Rozsudek Velkého senátu z 12.5.2005, stížnost č. 46221/99

³³ Inhumane and degrading treatment

³⁴ Öcalan v. Turkey, Rozsudek Velkého senátu z 12.5.2005, stížnost č. 46221/99

³⁵ Van Oosterwijck v. Belgium, rozsudek soudu z 6.11.1980, stížnost č. 7654/76

³⁶ Rees v. United Kingdom, rozsudek soudu ze dne 17.10.1986, stížnost č. 9532/81

³⁷ Cossey v. United Kingdom, rozsudek soudu z 27. 9. 1990, stížnost č. 10843/84

³⁸ G.B. v. France, rozsudek senátu z 2.1.2002, stížnost č. 44069/98

³⁹ Scheffield and Horsham v. The United Kingdom, rozsudek velkého senátu ze dne 30.7.1998, stížnost č. 22985/93, 23390/94

poukázal na nedostatek vývojového výkladu a nadále zde zůstalo výkladové vakuum. Až alternativní přístup ke kauze Christine Goodwin⁴⁰ v roce 2002 poskytl opravdové řešení, které mohlo dostat Soud z uváznutí na mrtvém bodě. Jelikož běžný přístup neřešil problém, ospravedlnění rozhodnutí se muselo opřít o něco jiného než o nutnost konsensu. Soud zdůraznil jasný nerozporovatelný důkaz o trvajícím mezinárodním trendu v prospěch transsexuálů.

Důležitější však bylo, že Soud dále argumentoval v kauze Christine Goodwin tím, že situace je neuspokojivá, a jako podklad pro své argumenty zvolil samou podstatu Úmluvy, kterou je respekt pro lidskou důstojnost a lidskou svobodu. Nepřijatelné zacházení s transsexuály bylo hlavní myšlenkou a ostatní argumenty byly pouze k zamítnutí některých přehnaných nároků s ohledem na budoucí dopad a k poskytnutí dalších argumentů. Toto je spojeno se soudržností evropského systému lidských práv.

Je třeba podotknout, že aspekt Soudu jako pokrokového interpreta Úmluvy bude zachován pouze v případě, že nebude přijat argument společného standartu (consensus argument) v nejširším výkladu jako v kauze Odièvre v. Francie⁴¹. V tomto případě menšina poznamenala, že "*Soud použil argument konsensu zcela nesmyslně a učinil ho bezvýznamným.*"⁴² Francouzský systém byl doslova izolovaným případem, a přesto byl považován za přijatelný Úmluvou. Výraz použit ve spojeném disentním názoru indikuje, že rozdělení Soudu na tento problém bylo vážného charakteru.

1.1.2 Limitační klauzule a test proporcionality

Zajímavým vývojem v současné judikatuře je rostoucí dialog mezi národními systémy a připravenost požadovat standarty, které jsou nové pro doktrínu ESLP, ale jsou typické pro národní ústavní systémy. Jedním z těchto je požadavek zvolení méně, resp. nejméně omezujících možností. Toto není pravidelně použito v judikatuře, místo toho je tato možnost zavedena jako pasivní prvek testu proporcionality⁴³, který je většinou v

---

⁴⁰ Christine Goodwin v. The United Kingdom, rozsudek Velkého senátu z 11.7.2002, stížnost č. 2895/95

⁴¹ Odièvre v. France, rozsudek Velkého senátu z 13.2.2003. stížnost č. 42326/98 (dále jen Odièvre v. France)

⁴² Ibid., Joint dissenting opinion of judges Wildhaber, Sir Nicolas Bratza, Bonello, Loucaides, Cabral Barreto, Tulkens and Penellopää, §15

⁴³ Jakmile dojde k hodnocení proporcionality zásahu, většinou je brán zřetel na důsledek zásahu v

pozadí, ale může být použit při rozboru nejvážnějších situací spojených s Článkem 2 a s použitím síly⁴⁴. Stejně tak v případech spojených s článkem 8 (právo na rodinný život), ve kterých Soud poznamenal, že národní orgány mají aktivní povinnost sjednocovat rodiny s postupně rostoucí úsilím, tím podtrhujíc roli národních orgánů, který by měly neustále zkoumat důvody pro svá původní rozhodnutí a zvažovat, zdali lze na daném rozhodnutí nadále trvat⁴⁵. Limitační klauzule je jedním z nástrojů analýzy obecných doktrín. Logická struktura judikatury se měnila aplikací limitační klauzule a judikaturou tuto problematiku rozvíjející. Několik testů je provedeno k zhodnocení, zdali jsou omezení v souladu s danými požadavky. Soud také v některých případech vyvinul standarty k použití jako vodítka k zhodnocení zásahů. Porozumění limitačnímu testu jako testu o třech krocích je nutné vzhledem k členským státům, které musí projít všemi kroky. Výkladové propojení mezi jednotlivými částmi tohoto testu nikdy nebylo v judikatuře Soudu jasně stanoveno. Soudu nepřišlo důležité rozhodnout všechny relevantní nároky, pokud měl možnost rozhodnout kauzu na základě jednoho důvodu. Toto bylo praktikou Soudu hlavně z pracovně ekonomických důvodů. Přestože požadavek nezbytnosti může být značně politicky citlivý, stejně tak citlivé však může být shledání, že legislativa přijatá národními parlamenty nebo soudy nesplňuje požadavek předvídatelnosti.

Dle mého názoru by se proto měl Soud snažit změnit danou rozhodovací politiku, která se snaží jednotlivé kroky spíše oddělit, resp. k nim přistupovat samostatně, jelikož propojení argumentace těchto kroků může přivést lepší předvídatelnost rozhodnutí a vnést do případů další úhel pohledu⁴⁶. Například v případě Steel a ostatní⁴⁷ objasňuje silné výkladové propojení daných třech kroků. V tomto případě Soud rozhodl, že zásah neuspokojil ani zákonnost, ani požadavek nutnosti. Argumentace v obou bodech byla podobná a Soud chtěl zhodnotit, zdali tu byl podklad

---

porovnání s cílem jím sledovaným, ale je zde také možnost hodnotit dopad zásahu v porovnání s možnými jinými omezeními, kterými mohlo být dosaženo stejného cíle

⁴⁴ McCann and Others v. The United Kingdom, rozsudek Velkého senátu z 27.9.1995, stížnost č. 18984/91

⁴⁵ K. And T. v. Finland, rozsudek Velkého senátu z 12.7.2001, stížnost č. 25702/94

⁴⁶ Tím poukazují především na to, že pokud se přistupuje k jednotlivým krokům odděleně a jsou takto odděleně hodnoceny, je obtížnější vytvoření si pohledu na situaci jako takovou, což může vést k rozdílným rozhodnutím

⁴⁷ Steel and Others v. The United Kingdom, rozsudek senátu z 23.9.1988, stížnost č. 24838/94

pro zatčení na základě porušení míru. Přístup Soudu k legitimnímu cíli je také spojen s testem nutnosti. Soud nebyl připraven projednat legitimní cíl kromě vyslovení pochybností, že tu takovýto vůbec je. Přesto tyto pochybnosti naznačují, že je vážnost přisuzována především ostatním částem testu, a je velmi obtížné vyhnout se přiznání porušení spojené s požadavkem nutnosti, zvláště pak testu proporcionality, pro odpovědný Stát⁴⁸.

1.1.2.1 Požadavek zákonnosti

Je třeba brát v potaz, že v porovnání s národními testy proporcionality evropský systém dovoluje určitou odlišnost spojenou s různými právními kulturami, tudíž požadavek "*na základě zákona*"⁴⁹ nevyžaduje založení dané normy v legislativě, ale stačí nepsané právo, pokud je dostatečně předvídatelné. Obecná aplikovatelnost daného vyjádření Soudu není velkým problémem. Základní myšlenka požadavku zákonnosti je jasná a jednoduchá v každém kontextu: kvalita práva je dostatečná, pokud zajišťuje a chrání jednotlivce proti zneužití moci a svévolným rozhodnutím.

Soud předložil jasnou doktrínu vzhledem k testu zákonnosti. Již v kauze Silver a ostatní⁵⁰ byly tyto principy založeny a zformovaly psaný test zákonnosti. Musí tu být podklad ve vnitrostátním právu pro omezení, právo musí být dostupné a musí být předvídatelné. Podle Soudu v kauze Chorherr⁵¹, přesnost vyžadována od legislativy musí být zkoumána ve světle 4 faktorů. Obsah ustanovení, obor legislativy, počet subjektů, kterých se týká, a status těch kterých se to týká.

Doktrína spojená s požadavkem zákonnosti se od té doby dále vyvinula, zvláště ve spojení s technickým odposlechem a minimálními požadavky spojenými s kontrolou takovýchto systémů. Toto jsou kauzy, ve kterých je ochrana jednotlivců vůči svévolnému jednání státních orgánů podstatná. V případě Huvig a Kruslin⁵² Soud ustanovil pět oddělených požadavků na legislativu v této oblasti. Legislativa by měla

---

⁴⁸ Z. v. Finland, rozsudek senátu z 25.2.1997, stížnost č. 22009/93

⁴⁹ Lawfulness requirement

⁵⁰ Silver and Others v. The United Kingdom, rozsudek senátu z 25.3.1983, stížnost č. 5947/72
6205/73 7052/75 7061/75 7107/75 7113/75 7136/75

⁵¹ Chorherr v. Austria, rozsudek Senátu č. 25.8.1993, stížnost č. 13308/87

⁵² Kruslin v. France, rozsudek senátu z 24.4.1990, stížnost č. 11801/85 a Huvig v. France, rozsudek Senátu z 24.4.1990, stížnost č. 11105/84

obsahovat 1) kategorie osob, kterým je možné odposlouchávat telefon na základě soudního příkazu, 2) povahu trestného činu, který může k takovému příkazu vést, 3) omezení trvání, 4) postup přijetí souhrnné zprávy obsahující zaznamenané konverzace, a 5) použití a následné zničené záznamů. Toto naznačuje přesný standart, který může být použit jako základ pro zkoumání národní úrovně při snaze zlepšení legislativy k naplnění požadavků Úmluvy. Obecně mohou být rozpoznány tři základní části obecné doktríny spojené s požadavkem zákonnosti a přesností legislativy. Dále okolnosti, za kterých lze takto zasáhnout, by měly být jasně stanoveny a musí tu být přesně definován následný postup.

1.1.2.2 Legitimní cíl

Druhou částí limitační klauzule⁵³ je legitimní záměr, a tomuto nebyl přisouzen status oddělené podmínky s vlastní hodnotou testu limitační klauzule. Soud odmítl zaujmout jasný postoj a dospěl k názoru, že zásah byl také v rozporu na základě neexistence legitimního cíle⁵⁴. Vysoký práh k použití této podmínky jako individuální podmínky je spojen s myšlenkou, že by to naznačilo, že odpovědný stát jednal se zlým úmyslem. Pochybnosti Soudu v této otázce jsou často spojeny se zhodnocením podmínky nezbytnosti⁵⁵. V případě *Smith a Grady*⁵⁶ Soud vytvořil doktrínu, že původní legitimní záměr si automaticky nezachová svojí legitimitu, a tudíž musí úřady dokázat, že tato zákonnost stále existuje, pokud chtějí v zásahu pokračovat nebo rozšířit jeho působení. Judikatura také naznačuje, že výběr zákonného cíle může být pro případ důležitý, jelikož tu mohou být různé standarty v souvislosti s různými zákonnými cíli. Národní praxe může poskytnout Soudu důležité příklady, jak vytvořit z legitimního cíle požadavek nezávislý na třífázovém testu. Dle doktora Viljanena by „minimálně mělo být upuštěno od škodlivé praxe automatického přijetí existence legitimního cíle.“⁵⁷ Předpoklad, že národní orgány jednaly v dobré víře, by neměl být považován za daný,

---

⁵³ Limitation clause

⁵⁴ *Kruslin v. France*, rozsudek senátu z 24.4.1990, stížnost č. 11801/85 a *Huvig v. France*, rozsudek Senátu z 24.4.1990, stížnost č. 11105/84

⁵⁵ Necessity requirement

⁵⁶ *Smith and Grady v. The United Kingdom*, rozsudek soudu 27.9.1999, stížnost č. 33985/96 33986/96

⁵⁷ Viljanen, ECHR as a Developer of the General Doctrines of HR, str. 338

ale měl by být zkoumán Soudem.

1.1.2.3 Test nezbytnosti

Test nezbytnosti je nejvíce testovaný požadavek limitační klauzule v evropské soudní praxi. Srovnávací přehled těchto precedentů je opravdovou výzvou. Především musí být zdůrazněno, že je zde předpoklad spojený s nutností zásahu v demokratické společnosti. Judikatura je v tomto ohledu jasná, demokracii je možno považovat za vtělený předpoklad celého systému Úmluvy. Soud sám odkázal na demokracii jako na základní rys evropského veřejného pořádku. Vztah mezi právem v otázce a demokratickou společností je jedním z důvodů pro zavedení přísného dohledu nad svobodou tisku, a naopak rozhodnutí spojená s plánováním ekonomiky a sociální politiky rozšířila míru uvážení, a dohled nad omezeními byl shovívavý.

Soud je zvyklý používat výrazy, které poskytnou tři základní prvky testu nezbytnosti. Musí tu být existující společenská potřeba, musí tu být rozumná úměra mezi zásahem a sledovaným zákonným cílem a dostatečné důvody k podpoření zásahu. V podstatě je tu interpretace dané situace jako celku, test úměrnosti a na závěr také posouzení důvodů k zásahu. Celý test je tedy více komplexní kvůli použití terminologie spojené s úrovní dohledu, jmenovitě s prostorem pro uvážení⁵⁸ ponechaným státním orgánům. Test nezbytnosti je především typický pro výklad Úmluvy obecně, kde se hledá rovnováha mezi požadavky veřejného zájmu a požadavky spojenými s ochranou lidských práv jednotlivců. Vyvažování zájmů a jejich zhodnocování je popravdě základem testu nezbytnosti. Rozporné však je, že navzdory tomu, že je ratio decidendi ustanovena jako součást testu nezbytnosti, jsou zde i části soudem jednotlivě vynesené a také nepřesné termíny, které způsobují obtížnou předvídatelnost precedentů. Je tu prostě příliš mnoho faktorů ovlivňujících závěrečné rozhodnutí.

Precedenty spojené s testy nezbytnosti jsou do jisté míry dvouznačné, jelikož je občas složité najít logiku v daném odůvodnění. Například zde může být rozpor mezi částí s obecnými principy a částí, kde jsou některé tyto principy aplikovány na daný případ⁵⁹. Pokud budeme analyzovat judikaturu s problematikou nutnosti zásahu v

---

⁵⁸ Margin of appreciation

⁵⁹ Otto-Preminger-Institut v. Austria, rozsudek senátu z 20. 9. 1994, stížnost 13470/87 (dále jako

demokratické společnosti, tedy s ohledem na třetí krok testu, je nejlepším přístupem zkoumání judikatury od nejstarších případů. Soudní odkazy na předchozí praxi jsou občas nejdůležitějším hlediskem při odhalování postupů použitých v dané kauze. Přesto použití nějaké terminologie očividně nemá značnou důležitost, a to především při testu úměrnosti. Tedy použití stejného názvosloví Soudem ještě neznamená, že bude použit i stejný přístup.

1.1.3 Prostor pro uvážení

Doktrína míry uvážení⁶⁰ byla projednána v několika publikacích⁶¹. Názvosloví Soudu je v tomto ohledu jednotné, resp. standardizované. Toto uvážení neopouští žádnou oblast mimo dohled Soudu. Argument lepší pozice je jedním z nejvíce používaných v judikátech. Soud poznamenal, že národní orgány jsou v lepší pozici než mezinárodní soudci k zhodnocení potřebnosti zásahu. Dále také Soud poznamenal, že rozsah volnosti závisí na několika faktorech, jednak na zákonném cíli a na povaze zásahu, ale i důležitost chráněného veřejného zájmu je podstatná.

Kritika současné jurisprudence je částečně spojena s dvouznačnou povahou testu přiměřenosti a doktrínou volného uvážení. Tato doktrína je složena z různých druhů posudků a jejich zařazení do jistých kategorií může jednoduše přehlédnout mnoho názorů po za různými typy dohledu. Podkladem pro toto je, že proměnné použité k určení volnosti zůstávají důležité i ve fázi určení, zdali byla tato volnost překročena.

Je zde konsensus, že ve spojení s principem úměrnosti můžeme mluvit o statusu obecných principů lidskoprávního práva. Diskuze uvnitř Soudu, která se odrazila v několik disentních názorech, objasnila problém, že test úměrnosti vede k různým výsledkům v případech, kde nejsou vlivy podstatně odlišné. Test úměrnosti je obecně aplikovatelný, tedy může být použit v rozdílných situacích, ale jeho v podstatě malá deduktivní hodnota jako obecného právního principu, zabraňuje jednoduchému rozdělení jednotlivých testů do jasných kategorií.

Otto-Preminger-Institut v. Austria)

⁶⁰ Margin of appreciation

⁶¹ Například Greer Steve, The Margin of Appreciation: Interpretation and discretion under the European Convention on Human Rights, Council of Europe, 2000 nebo Bakircioglu Onder, The Application of the Margin of Appreciation Cotrine in Freedom of Expression and Public Morality Cases, , German Law Journal Vol. 08 No. 07, dostupný na <http://www.germanlawjournal.com>.

Ve spojení s nederogovatelnými právy⁶² napsanými jendoznačnými pojmy⁶³ (např. jako v článku 3 Úmluvy) Soud odmítl myšlenku, že vyvažování mezi různými zájmy může být použito v daném případě⁶⁴. V souvislosti s článkem 2 (právo na život) a použitím síly musí být aplikován přísný test. Toto může být i podepřeno názvoslovím "*kteřá není větší než nezbytně nutná*"⁶⁵. Soud byl připraven podrobně přezkoumat národní opatření. Jednání národních orgánů jsou pod přísnějším a více pádnějším testem nutnosti ve srovnání s běžným testem limitační klauzule. Odpovědný stát nese důkazní břímě, kde musí poskytnout spolehlivé důkazy, že jak plánování, tak provedení dané akce bylo přiměřené⁶⁶.

Rozšíření testu úměrnosti se objevuje u článku 1 Protokolu č. 1 (ochrana majetku). Úroveň dohledu není stejná pro všechny majetkové případy. Test je přísnější, pokud je národní systém příliš rigidní a neumožňuje přehodnocení dané situace⁶⁷. Soud byl velmi ochoten mít mírnější přístup v otázkách legislativy při přijímání sociálních a ekonomických politik⁶⁸. Principy v případech s širší volností jsou stejné, tudíž změny testu přiměřenosti se v těchto případech zdají spojené s faktickou situací než s vědomou změnou přístupu. Soud má tradiční úkol poskytnout ochranu proti svévolným zásahům dle případu *Sporrong a Lönnroth*. Zatímco přezkoumávaný problém v kauze *James a ostatní* je mimo tradiční roli soudu. V tomto případě Soud musel rozhodnout, zdali rozhodnutí o politice přijaté národním parlamentem nebylo v souladu s právem na majetek. Toto vysvětluje odlišný výsledek, přestože byl založen na stejném principu.

Limitační klauzule jsou většinou vykládány podobně, ale rozmanitost testu úměrnosti je tak značná, že je obtížné zařadit kauzy do stejného schématu. Dokonce uvnitř jedné kauzy se může původně oprávněný zásah přetvořit na zásah nadbytečný⁶⁹. Proč se může natolik změnit úroveň dohledu v rámci jednoho práva? Pravděpodobně je

---

⁶² Non-derogable rights

⁶³ Absolute terms

⁶⁴ *Chahal v. The United Kingdom*, rozsudek Velkého senátu z 15.11.1996, stížnost 22414/93

⁶⁵ Which is no more than absolutely necessary

⁶⁶ *Ogur v. Turkey*, rozsudek Velkého senátu z 20.5.1999, stížnost č. 21594/93

⁶⁷ *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, rozsudek soudu z 26.9.1982, stížnost č. 7151/75 7152/75

⁶⁸ *James and Others v. The United Kingdom*, rozsudek soudu z 21.2.1986, stížnost č. 8793/79

⁶⁹ *Observer and Guardian v. The United Kingdom*, rozsudek soudu z 26.11.1991, stížnost č.

13585/88

to spojeno s faktem, že Soud moc často nerozděluje právo na jeho jádro a okraje⁷⁰. Je zde více ovlivňujících faktorů, a to podstata daného práva a na kterou část tohoto práva je zásah zaměřen, zákonný cíl, ke kterému zásah směřuje, a rozsah zásahu. Další množství faktorů je zohledněno, když je potřeba více argumentů. Především otázka "evropského standartu" a mezinárodních trendů je častým argumentem při rozhodování Soudu z důvodu podpoření odklonu od starších rozhodnutí.

1.1.4 Kazuistický přístup

Judikatura práva k respektování rodinného života (článek 8 Úmluvy) poukazuje na podstatný problém spojený s kazuistickým přístupem. Právo cizinců k respektování rodinného života je oblastí, ve které Soud není ochoten přijmout rozhodnutí, která by byla obecně aplikovatelná za každých okolností. Rozdíl v interpretaci je částečně spojen s legitimní cílem⁷¹, např. ekonomické dobro země a prevence nepokojů a zločinu, a částečně s individuálními okolnostmi. Tento druhý odlišující faktor je obzvláště problematický v souvislosti s takzvanou druhou generací imigrantů. Je jednoduché souhlasit s kritikou kazuistického způsobu rozhodování v této oblasti práva a prohlásit, že by měl Soud eliminovat svévolnost⁷², která narušuje kontinuitu a soudržnost této skupiny práv, tedy práv cizinců.

Test vyváženosti prováděný Soudem by měl být průhledný. Jedním řešením tohoto vývoje je zavedení vedoucích principů⁷³ a tímto udělat podmínky více transparentní a tedy i jednodušeji aplikovatelné obecně, ne jen v souvislosti s danou kauzou. V případě *Boultif proti Švýcarsku*⁷⁴ Soud identifikoval principy, které by měly vytvořit základ pro posouzení situace spojené s vyhoštěním. Zde je znovu obtížné rozšířit zobecnění na všechny problémy spojené s právem cizinců. Přesto může být

---

⁷⁰ Tento fakt je patrný z doktríny Soudu, kdy v rámci jednotlivého práva je často jiná úroveň ochrany v rámci daného práva. Rozhodnutí Soudu a jakousi pomyslnou míru ochrany ovlivňuje mnoho faktorů každého případu, což bude jasně zřetelné z následujících kapitol, zaměřených na ochranu svobody slova jako takové. Tuto myšlenku jsem také čerpal z práce Vijanen, ECHR as a Developer of the General Doctrines of HR, str. 223, 340

⁷¹ Legitimate aim

⁷² arbitrariness

⁷³ Guiding principles

⁷⁴ *Boultif v. Switzerland*, rozsudek soudu z 2.8.2001, stížnost č. 54273/00

tvůrčí přístup Soudu k argumentaci⁷⁵ zajímavý a může být použit analogicky i v jiném kontextu. Soud musí fungovat jako vedoucí a nejvyšší autorita výkladu mezi členskými státy a objasňovat právo Úmluvy tak, aby mohlo být vhodně aplikováno v praxi na národní úrovni. Tudíž je myšlenka identifikace vůdčích principů v souladu s rolí Soudu.

Jednou z nejvíce rozporuplných oblastí současné judikatury je právo na respektování rodiny a přejímání dětí do veřejné péče. Obavy, že by Soud mohl narušit různé koncepce rodiny svými rozhodnutími, jsou liché. Soud je ve svých rozbořech objektivní a uvážení ponechané státům je širší než obvykle. Hlavní obavou Soudu je mezera mezi cílem národní legislativy a její aplikací v praxi. Dle legislativy by rozhodnutí o péči mělo být vážným dočasným opatřením a sjednocení rodiny by mělo být nejvyšším cílem. Přesto toto často neodpovídá jednotlivým případům. Opatření se stávají nepřiměřená, pokud se prokáže změna okolností, avšak systém není dostatečně pružný na to, aby tyto okolnosti vzal do uvážení a přehodnotil daný případ. Rozpor také vzniká v případech, kdy daný systém není schopen dát různou váhu na opatření se zásadním dopadem na rodinný život⁷⁶.

Pro úspěšnou budoucnost evropského systému lidských práv je důležité, aby se nejen Soud, ale také účastníci, tedy Státy, podíleli na vývoji obecných doktrín evropského lidskoprávního systému. Rozhodným okolím pro Soud je Soudní dvůr Evropské Unie, národní soudy a zákonodárci a akademické prostředí. Tito jsou důležitou součástí dialogu a současně partneři ve vývoji obecných doktrín společně s celosvětovým lidskoprávním systémem poskytující důležitou dodatečnou úroveň.

Soud musí být zručný, nikoliv opatrný, ve své politice. Jeho důvěryhodnost závisí na jeho roli vývojáře obecných doktrín. Je zde bezprostřední nebezpečí přehnaně konservativního přístupu vůči evolutivnímu výkladu. Soud ví, že rozsudek v jednotlivých kauzách zakládá precedent a rozhodnutí nemůže být vyneseno tak, aby byla zamezena jeho aplikace v budoucích kauzách⁷⁷. Soud může být také ovlivněn značným tlakem veřejnosti, což je spíše typické pro rozhodování národních soudů. Pozornost médií se zdá být také odrazujícím faktorem při řízeních ve Strasbourgu. Vše

---

⁷⁵ ve smyslu rozšiřování aplikovatelnosti a ochrany jednotlivých práv v souvislosti se změnou společenských standartů apod. v rámci času

⁷⁶ K. and T. v. Finland, rozsudek Velkého senátu z 12.7.2001, stížnost č. 25702/94

⁷⁷ Pretty v. The United Kingdom, rozsudek soudu z 29.4.2002, stížnost č. 2346/02

výše uvedené se však neodklání od hlavní myšlenky, a to že by Soud měl chápat své výklady v souladu s objektem a cílem Úmluvy jako nástroje pro ochranu jednotlivců a aplikovat ji tak, aby její ochrany byly praktické a efektivní. Výklad zaručených práv a svobod by měl být v souladu s obecným duchem Úmluvy, tedy instrumentem navrženým k zachování a prosazování ideálů a hodnot demokratické společnosti⁷⁸.

Je zde vrozená potřeba pro soudržnost evropských právních řádů a vývojem směrem k vyšší úrovni společného dědictví, kterého by mělo být dosaženo skrze evropskou ústavní oblast. Některé výzvy před Soudem, jako je vztah k EU, jsou v rukách politiků. Soud by se měl tudíž zaměřit na problémy, které může vyřešit sám. Takovouto překonatelnou výzvou jsou například nové členské státy a jejich nevyvinuté právní systémy. Opravdovým a trvalým řešením těchto výzev může být nalezeno v posílení pozice Soudu jako tvůrce jasných doktrín aplikovatelných mezi členskými státy.

2. Svoboda slova v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva

2.1 Společný základ

Dnešní chápání svobody slova v Evropě je možné brát jako výsledek vývoje zahájeného revolucemi v západním světě, které jsou zlomem pro počátek moderní doby. Jako prvotní dokument podtrhující dnešní Evropské pojetí lidských práva a potažmo svobody slova je možné spatřovat francouzskou Deklaraci práv občana a člověka. Tato podtrhovala přirozená a tedy nezcizitelná lidská práva, která jsou základem rovnosti všech lidí. Evropskou demokratickou tradici je však možno vysledovat mnohem dále do minulosti, a to až do starověkého Řecka, které položily základy demokracii vůbec. Je pravdou, že Řekové neznali pojem lidských práva, které by náležely každé lidské bytosti, avšak jako první v historii západní civilizace přijali koncept vlády zákona a společně s ním ustanovili jedinou možnou formu vlády ve společnosti svobodných lidí, a to demokracii. Je však nutné podotknout, že primárním nositelem práva svobodných občanů byla obec, která chránila svůj řád a právo a potažmo i svou svobodu a svobodu

---

⁷⁸ Soering v. The United Kingdom, rozsudek soudu z 7. 7. 1989, stížnost č. 14038/88

svých občanů jak proti vnějším nepřátelům, tak proti problémům a rozporům uvnitř, které byly způsobeny právě otevřeností demokratického systému.

Z toho je patrné, že svoboda projevu se svým výsadním postavením, ale i ostatní práva jednotlivců, byla záležitostí politickou. Nebyla aplikovatelná na všechny (tedy neměla universální dopad jako dnešní lidská práva). Tato práva byla privilegiem, které si mohli nárokovat v polis ti, co byli sto obstát a přijmout danou polis uznávaná pravidla a hodnoty. Na rozdíl od dnešní doby se nejednalo o přirozená práva, která by byla centrem systému, naopak zde byl opačný vztah, kde v centru stála vláda zákona a demokracie jako taková.

To je patrné i z toho, že starověká demokracie již přijala zásadu rovnosti před zákonem jako základní pravidlo (resp. právní zásadu). Je nutné poznamenat to, že přes velmi osvětlený přístup systému v antickém Řecku se nejednalo o systém v rámci rovných lidských bytostí, ale o demokracii fungující ve společnosti nerovných, s jasnou hierarchií. Přesto je možné vidět postupný vývoj v této společnosti. Demokracie se tedy nesnažila o dodržení statusu quo, tak jak to můžeme vidět v jiných obdobích evropské historie, avšak byla přístupná k postupným změnám.

Právě i v revoluční Evropě je možné vidět tento vliv starověké tradice na vývoj. Je zajímavé, že francouzská Deklarace práv občana a člověka z roku 1789 "omezuje" právě svobodu slova (projevu) na všechny občany. Nejedná se však pouze o vliv antické tradice, ale také o zvláštní složení svobody projevu jako takové. Ta má právě dvě specifické složky. Za prvé obsahuje právo každého člověka si utvářet svůj vlastní názor a jeho ochranu před zásahem státní moci, která může tato práva omezovat jak při vytváření názorů, tak při jejich sdílení s ostatními poživateli této svobody. Druhým aspektem je také možnost veřejného vyjadřování názorů spojené s fungováním státu a spolupodílení se na politické debatě vedoucí případně ke změnám ve veřejné sféře. Zde je právě možné vysledovat ten antický vliv, kdy bylo jedním z práv občana možnost podílet se na fungování obce a na rozhodování o její budoucnosti.

Z výše uvedeného lze vyvodit, že jako základní právní norma, kterou je spojován celý systém přirozených lidských práv, působí svoboda slova ve dvou směrech a rozpíná se do dvou různých oblastí, ve kterých se lidský, potažmo občanský život odehrává. Můžeme zde vidět oblast soukromou, jejímž středobodem je svobodně

myslicí lidská bytost, která žije vlastním životem a svobodně se o něm rozhoduje. V této oblasti života je podmínkou fungování svobody slova ochrana práva každého mít vlastní názor na projev druhých a také ochrana daného projevu každé osoby. Tím se myslí tedy nejen ochrana právě těchto individuálních názorů a jejich utváření, ale také právo nebýt v rámci svých myšlenek izolován, tedy právo na příjem informací, které tvoří základ či esenci pro utváření vlastních názorů. Jednoduše musí být propojení mezi soukromím a veřejností průchodné. V této rovině je povinností veřejné moci nejenom tuto průchodnost neomezovat či dokonce neblokovat, ale také přijímat opatření potřebná k snadné realizaci tohoto aspektu svobody slova.

Druhou oblastí, do které svoboda slova zasahuje, je oblast veřejná. V této oblasti jde vysledovat působení antické tradice zavedené v Řeckých polis. Jde tedy nejen o ochranu soukromí, individuálního smýšlení, ale také vytváření prostoru na vyjádření svých myšlenek a názorů a to právě v rámci celé společnosti. Toto je základem fungování demokratické otevřené společnosti, kde svobodná možnost vyjadřování svých názorů a tím i spolupodílení se na budoucnosti společnosti je základem fungující svobodné společnosti. Tato svoboda podtrhuje fungování principu svrchovanosti a nadřazenosti zákona, který vychází ze svobodné vůle vyjádřené jednotlivci. Při použití v oblasti politiky pozbývá svoboda projevu svůj prvotně individualistický nádech a přetváří se na věc společnou, na základní statek svobodné otevřené společnosti.

Tato dvojatost svobody slova poukazuje na další typický rys této svobody. Jelikož svoboda slova není založena pouze na daném jednotlivci názory si utvářejícím a hlásajícím, ale také na ostatních, kteří ho poslouchají či pozorují a jeho názory přijímají. Jelikož tyto projevy mohou ovlivňovat různými způsoby své okolí, je nutné také uplatňovat určitá omezení a spojit tuto svobodu s určitou odpovědností jedinců se projevujících. Svoboda vyjádřit své názory, které jsem si utvořil v soukromí, musí být nutně omezena svobodou ostatních. Nesmí do ní nadměru zasahovat, či dokonce ničit sféru, ve které působí, tedy nesmí ohrozit jakýsi společný zájem svobodné společnosti, který je vyjádřen společnými hodnotami a je nejvýraznějším rysem svobodného způsobu života.

Dané omezení vlastní povahou má však pro svobodu slova jeden důležitý dopad. Přestože je možné na ní nahlížet jako aspekt lidské přirozenosti, její hodnota je

proměnlivá historicky a její aktuální obsah a rozsah je pouze relativní v závislosti na politické a společenské kultuře vlastní doby. Je tedy náchylná k změnám dle panujících zvyklostí a mravů společnosti. Opravdu se může uplatňovat pouze v případě existence nějakého soudního systému (orgánu), který má pravomoc rozhodovat o míře dané této svobodě a jejích omezeních, a případně tuto míru i přehodnotit či upřesnit. Dále také musí mít možnost zhodnotit omezení svobody slova jak kvůli ní samotné (tedy s ohledem na svobodu slova ostatních osob), tak k ochraně legitimních zájmů jiných a rozhodnout o rozsahu postihů, které je možné uvalit v případě jejího překročení.

2.2 Článek 10 EÚLP v pojetí Evropského soudu pro lidská práva

2.2.1 Obsah článku 10 EÚLP

Jestliže chceme správně pochopit postavení svobody projevu v rámci EÚLP, je nutné poznamenat jednu základní a podstatnou skutečnost. Právě svoboda slova "*představuje jeden ze základních prvků demokratické společnosti,*"⁷⁹ a tedy představuje jednu z nutných podmínek takovéto společnosti. Z tohoto výsostného postavení svobody slova mezi katalogem lidských práv vyplývá dvojí. Zaprvé musí být poskytována svobodě slova v rámci celého systému nejvyšší možná ochrana, tak jak tomu již naznačuje nejenom její postavení v EÚLP, ale především judikatura. Její těsné propojení s demokratickou společností má také za následek její druhý aspekt. Výkon svobody slova nemůže ohrožovat demokratickou společnost případně i veřejné struktury, které v rámci této společnosti vznikly. Z tohoto důvodu může být v některých legitimních případech svoboda slova omezena, tak jak je definováno v odstavci druhém, článku 10 Úmluvy. Toto omezení je ještě podtrženo články 15, 16 a 17 úmluvy, které jasně vyjímají některá jednání z ochrany poskytovanou článkem 10 Úmluvy.

Pokud se podíváme na práva a svobody v Úmluvě z jejich negativní stránky, tedy z pohledu možných omezení těchto práv, a současně zapojíme do tohoto zhodnocení také postavení jednotlivých práv v rámci judikatury, jsou nadřazena svobodě slova pouze práva chránící lidskou integritu. To vyplývá i z článku 15 Úmluvy, kdy mají jednotlivé státy možnost v době ohrožení státu či vlastní integrity omezit práva

---

⁷⁹ Observer and Guardian v. The United Kingdom, rozsudek soudu z 26.11.1991, stížnost č. 13585/88 (dále jako Observer and Guardian v. The United Kingdom), § 59

a svobody uvedené v Úmluvě právě s výjimkou práv chránících lidskou integritu. Zde je tedy první z možných omezení svobody slova jako takové. Další omezení je spojené s politickou stránkou svobody slova, díky které dává Úmluva smluvním stranám možnost "uvalit omezení na politickou činnost cizinců"⁸⁰. Článek 10 pojmově rozlišuje šíření idejí jako činnost chráněnou tímto článkem a poté aktivity, které dané ideje uskutečňují, a proto se ochrana svobody slova netýká "vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů zaměřených na popření kteréhokoli ze zde přiznaných práv a svobod nebo na omezování těchto práv a svobod ve větším rozsahu, než to Úmluva stanoví"⁸¹.

Článek 10 EÚLP stanovuje:

1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.

Zajímavá se může v porovnání s jinými mezinárodními instrumenty jevit definice okruhu osob, na které se právo vztahuje, pomocí slova „každý“. Zde je vidět odklon od globálního pojetí práva jako práva fyzických osob (např. v systému OSN) a rozšíření tohoto okruhu i na osoby právnické, a to v podobě slova "každý" hned v úvodu Článku. Dle postavení dané osoby vůči veřejné moci se může měnit rozsah povolených restrikcí, ale i přesto se obsah pojmu svobody pojmu v závislosti na danou osobu nemění.

Druhá věta prvního odstavce je výčtem toho, co do pojmu ochrana svobody

---

⁸⁰ Článek 16 EÚLP

⁸¹ Článek 17 EÚLP

slova (projevu) spadá. Je nutné ji tedy vidět jako celek složený z několika částí, a to: a) svoboda "mít názor", b) svoboda "přijímat informace a myšlenky", c) svoboda tyto informace a myšlenky "šířit bez zásahů veřejné moci a bez ohledu na hranice". První dvě části je nutné chápat jako ochranu soukromé sféry od zásahů veřejné moci, které by mohly bránit této svobodě a poznávání světa či utváření si vlastních názorů. Obsahuje tedy ochranu jakéhosi vnitřního prostoru, kde si každý jednotlivec vytváří názory a poté právo na nerušené poznávání vnějších okolností, které vedou právě k vytváření jeho názorů. Zatímco část třetí, tedy právo informace šířit jasně přesahuje tuto soukromou oblast, resp. vstupuje do oblasti střetávání soukromých sfér lidí, a tedy do oblasti veřejné. V této oblasti si lidé vytvářejí svoji společnost, své politické prostředí, a to právě pomocí šíření informací a myšlenek mezi sebou. Pokud tedy považujeme svobodné utváření myšlenek jako základ svobody slova, musíme zhodnotit jejich šíření jako výsledek či finální fázi této svobody, i když na tyto dvě fáze můžeme nahlížet spíš jako na nedílné součásti kruhu, které bez sebe nemohou existovat.

Svoboda mít názor či vytvářet vlastní myšlenku, na kterou nelze díky existenci pomyslného vnitřního prostoru člověka vztáhnout jakékoli omezení, je jakousi spojnicí mezi článkem 10 Úmluvy s článkem mu přecházejícím (čl. 9), který chrání svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání. V obou člancích je možné vidět ochranu nerušeného, řekněme vnitřního, života člověka a tedy i tvorbu názorů, což předchází jejich zveřejnění či šíření. Je však pravdou, že i do tohoto prostoru stát zasahuje, a to například v podobě propagandy, státního náboženství, ale třeba i vzdělávání. Zde je nutné zhodnotit, do jaké míry jsou dané zásahy povolené v souladu s duchem Úmluvy. To je možné ilustrovat na několika případech Soudu.⁸²

Spojena se svobodou mít názory resp. je zastávat je také jasně spojena svoboda přijímat informace, které jsou základním materiálem k vytváření názorů. Přestože není v Článku 10 jasně uvedeno právo tyto informace či myšlenky vyhledávat (jako je tomu v Článku 19 Paktu), pojmově spadá do slova přijímat i aktivní příjem a shromažďování těchto myšlenek. Zde však vzniká otázka, zdali má stát povinnost nebránit k takovému to vyhledávání, či je dokonce povinen aktivně tyto informace šířit, tedy jakási pozitivní

---

⁸² Lautsi and others v. Italy, rozsudek Velkého senátu z 18.3.2011, stížnost č. 30814/06 či Leyla ŞAHİN v. Turkey, rozsudek Velkého senátu č. 10.11.2005, stížnost č. 44774/98

povinnost státu. I dle judikatury je možné vysledovat minimálně částečnou pozitivní povinnost státu v dané oblasti⁸³. Zde vyvstává mnoho otázek, které se alespoň částečně pokusím zodpovědět později, ale které často nemají ani při použití judikatury Soudu jasnou nebo jednoznačnou odpověď.

Druhý z aspektů svobody slova, tedy svoboda či právo přijímat myšlenky a informace, je důležitým aspektem především pro svobodu sdělovacích prostředků (tisku, televizních a radiových stanic apod.). Přesto není toto právo stanoveno přímo v Článku 10 Úmluvy. Tato výsadní ochrana žurnalistů (například v případě ochrany jejich zdrojů) však nevychází z jejich výsadního postavení (takto založená ochrana by mohla být dokonce i viděna jako porušení Článku 14 Úmluvy o zákazu diskriminace), ale naopak vychází z práva těch, kterým jsou informace zveřejněné žurnalisty zpřístupněny, tedy širokou veřejností. Vychází tedy právě z práva přijímat myšlenky a informace a to jak veřejné, tak i soukromé.

Až třetí aspekt, tedy "*rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování veřejných orgánů a bez ohledu na hranice*", v sobě plně nese moment, kdy je zcela překročena sféra soukromá (tedy soukromí jednotlivce se vyjadřujícího) a vstupuje se do sféry veřejné. Z toho vyplývá, že pokud první aspekt svobody slova je jakousi spojnicí s předchozím článkem 9, tedy svobodou myšlení, svědomí a náboženského vyznání, je tento poslední aspekt naopak mostem s článkem následujícím (11), který zaručuje svobodu shromažďování a sdružování. Článek 10 jasně nespecifikuje co, a jakým způsobem může být šířeno, ale je zřejmé, že duch Úmluvy i judikatura Soudu podporuje co nejvíce extenzivní výklad této svobody s minimem možných omezení ze strany státu.

Pokud tedy jde o to, jaký projev je Úmluvou chráněn, je tato ochrana aplikovaná jak na objektivní výroky o skutečnostech, tak i ideje a myšlenky, které mohou být z logiky věci i čistě subjektivní povahy (například hodnotový soud⁸⁴), a to bez ohledu na to, jak jsou přijímány veřejností. S hlavním cílem ochrany svobody slova je spojeno uznání faktu, že pro demokratickou společnost a její vývoj je nutný svobodný politický

---

⁸³ Airey v. Ireland, rozsudek Senátu z 9. 10. 1979, stížnost č. 6289/73

⁸⁴ Value-judgment, jak je uvedeno v Lingens v. Austria, rozsudek soudu 8. 7. 1986, stížnost č. 9815/82

dialog, jak Soud jasně uvedl v *Lingens v. Austria* "svoboda politické diskuze je vlastním jádrem konceptu demokratické společnosti, který převládá skrz celou Úmluvu"⁸⁵. Do prostoru působnosti článku 10 však také spadají i další lidské aktivity, které bezprostředně s politikou nesouvisí, "ale mají povahu věcí patřících do veřejného diskursu, jako je například věda či umění"⁸⁶. Dále můžeme vidět, že je článkem 10 chráněno nejen šíření myšlenek vážně myšlených, spojených s politickým životem, tudíž "v tom či onom smyslu podstatných"⁸⁷, ale také zábavy. Náleží sem i oblast komerční, kde nejlepším příkladem je reklama, ve které "veřejný zájem může být a zpravidla je překryt zájmem soukromým"⁸⁸.

Svoboda slova chráněná článkem 10 není omezena jen na ochranu projevu mluveného, tedy verbálního, patří sem i ochrana činnosti rozhlasu či televize, filmová produkce, umisťování obrazů⁸⁹ či činnost tištěných médií a další. Dále může být formou chráněnou svobodou projevu i způsob oblékání, malba graffiti, pouliční hudební performance či "dokonce takové činnosti na veřejnosti jako je označování vlastnictví k nemovitostem na protest proti stavbě silnice, bránění střelbě koroptví a protestu proti rozšiřování dálnice."⁹⁰

Třetí věta prvního odstavce jasně dává státům možnost regulace pomocí "udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem".⁹¹ Lze to vykládat tak, že státům náleží v této oblasti monopol? Ve spojení s rychlými změnami v oblasti informačních technologií společně s přístupem soukromých osob do vysílání se jeví daná, původně monopolní myšlenka za přežitou, a pohled na tuto otázku se rychle vyvíjí. I tak platí, že na tuto část svobody projevu je stále třeba nahlížet nejen jako na právo jednotlivců, ale také jako na veřejnou službu těm daným jednotlivcům, kteří jsou držiteli této svobody. Z výše uvedeného tedy jasně plyne to, že tato součást nikdy

---

⁸⁵ *Lingens v. Austria*, rozsudek soudu 8. 7. 1986, stížnost č. 9815/8

⁸⁶ **Palouš** Martin, *Svoboda projevu v pojetí Evropského soudu pro lidská práva*, Brno, 2007.

Disertační práce (PhD)., Masarykova Univerzita, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního a evropského práva (dále jako Palouš, *Svoboda projevu v pojetí Evropského soudu pro lidská práva*), Str. 81

⁸⁷ *ibid*

⁸⁸ *ibid*

⁸⁹ *Müller and Others v. Switzerland*, rozsudek Senátu z 24. 5. 1988, stížnost č. 10737/84 (dále jako *Müller and Others v. Switzerland*)

⁹⁰ Palouš, *Svoboda projevu v pojetí Evropského soudu pro lidská práva*, str. 82

⁹¹ Úmluva

neměla sloužit jako ústupek veřejné moci a jakýsi potenciální prostředek k potlačování či omezování svobody slova státní regulací.

Při hodnocení rozsahu svobody slova garantované článkem 10 EÚLP je důležitý i další problém, a to horizontální efekt této svobody, tedy povinnost státu chránit svobodu projevu ve chvíli, kdy dochází k porušování tohoto práva ve vztahu mezi soukromými osobami. *"Tato povinnost je nepřímá dána tím, že v rámci požadavku využití všech opravných vnitrostátních prostředků zpravidla vstupuje mezi strany sporu soud."*⁹²

Teď se již přesunu k druhému odstavci článku 10 EÚLP. Svoboda slova chráněná článkem 10 EÚLP není neomezená, jak je možné vidět výše. Sama první věta říká, že zahrnuje i povinnost a odpovědnost. Právním důsledkem tohoto spojení je, že výkon svobody slova může podléhat formalitám, omezením či sankcím. Jako společnou vlastnost těchto restrikcí můžeme vidět požadavek proporcionality. Tyto omezení jde použít jen za přesně daných okolností a účinek dané restrikce nesmí být větší, než je pozitivní zisk z něj získané. Z tohoto důvodu jsou kategoricky vyloučena předem uplatňovaná omezení, jako je například předběžná cenzura, jelikož v jejím případě by nešlo ani posoudit proporce omezení a možného pozitivního zisku.

Odstavec druhý článku 10 Úmluvy jasně stanovuje podmínky, které musí být splněny, aby mohlo k omezení svobody projevu dojít. Daná restrikce musí být 1. předepsaná zákonem; 2. sledovat některý z uvedených legitimních cílů; 3. musí být nezbytná v demokratické společnosti. Již první požadavek pokládá důležitou otázku. Aby bylo možné tento požadavek naplnit, musí být zodpovězeno, co je možné v duchu Úmluvy považovat za zákon. Zde musíme zohlednit především to, že mezi členy Rady Evropy nejsou jen státy s kontinentálním psaným právem, tedy státy založené na kodifikaci veškerých právních předpisů v rámci určitého systému členění práva, ale také státy anglosaské, založené více či méně na common law, tedy právu zvykovém, kde vedle psaných norem existují i rozhodnutí soudu či jiné ustálené zvyky, které daný stát považuje za součást svého právního systému. Zajímavé může být porovnání situací, za kterých jsou povoleny restrikce, v rámci článku 10 EÚLP a článku 19 Paktu. Článek 10

---

⁹² Palouš, Svoboda projevu v pojetí Evropského soudu pro lidská práva, Str. 83

je v tomto případě rozsáhlejší, jelikož na rozdíl od článku 19 Paktu obsahuje nejen ochranu národní bezpečnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví a morálky, respektování práv a pověsti druhých, ale také ochranu územní celistvosti, ochranu pořádku a předcházení zločinnosti, zabránění úniku důvěrných informací a zachování autority a nestrannosti soudní moci. Je otázkou, zdali širší výčet omezení způsobuje větší restriktivnost Úmluvy s ohledem na svobodu slova, než Pakt. Toto se pokusím vyložit v následujících kapitolách, kde se již budu zaměřovat na rozbor judikatury spojené s ochranou svobody slova.

Posledním požadavkem odstavce druhého je nezbytnost omezení v demokratické společnosti. Tento je s ohledem na judikaturu ESLP nejvíce spojovaný s porušením článku 10 a právě tento minimalizuje možnost restrikcí svobody slova na co nejmenší míru a díky tomu je prostor svobody slova v Evropském prostoru velmi široký s kvalitní ochranou poskytovanou Soudem.

2.2.2 Vývoj principů ESLP v souvislosti se svobodou slova

"Zatímco základní hodnotové východisko článků 19 MPOPP a 10 EÚLP je totožné a ani jejich slovní formulace se nějak zásadně neodlišují"⁹³, tvoří velký rozdíl různý způsob jejich projevu díky výkladu, který je prováděn Výborem pro lidská práva (u MPOPP) a Soudem (u EÚLP). V této části bych se pokusil popsat vývoj doktrín Soudu ve vztahu k článku 10. Budu zkoumat řešení jednotlivých případů Soudem, a to v několika oblastech aplikace článku 10. Podíváme se na to, jak se postupem času výkladem Soudu postupně vyplňují jednotlivé mezery v ochraně svobody slova, jak se vyvíjí názor Soudu na různé restrikce. Soud nemá v tomto případě pouze jednu roli, tedy ochranu svobody slova jako základní hodnoty, která je nezbytná pro existenci současné evropské demokratické společnosti, ale musí také tuto ochranu upravovat, rozšiřovat či zužovat, a to dle neustále proměnlivých a rychle se vyvíjejících současných okolností, které obzvláště v oblasti svobody slova doznaly značný posun vpřed, částečně i ve spojení s pádem železné opony a propojení dvou dříve ideologicky odlišných částí Evropy.

Základním kamenem vývoje judikatury Soudu v rámci článku 10 ESLP se dnes,

---

⁹³ Palouš, Svoboda projevu v pojetí Evropského soudu pro lidská práva, str. 86

s odstupem téměř 40 let, jeví oblíbený a často citovaný případ Handyside proti Velké Británii z roku 1976⁹⁴. Stěžovatelem byl pan Richard Handyside, v té době vlastník vydavatelské společnosti Stage 1, otevřené v Londýně roku 1968. Stage 1 se specializovala na vydávání tzv. nekonformní literatury, například knih Socialismus a Člověk na Kubě od Che Geuvary nebo Revoluce v Guiney od Amilcara Vabrala. V daném případě se jednalo o vydání Malá červené učebnice (Little red schoolbook) a to její první edice vydané v roce 1970. Ta byla napsána dánskými autory S. Hansenem a J. Jensenem a v roce 1969 a následně přeložena a vydána (s různými úpravami) v Belgii, Finsku Francii, Spolkové republice Německo a dalších státech i mimo Evropu. Po jejím překladu byla Učebnice vydána v Anglii s tím, že má sloužit jako "*referenční manuál, který nemá být čten postupně jako celek, ale spíše s využitím rejstříku, kde si má člověk najít a přečíst co ho zajímá nebo o čem se chce dovědět více*"⁹⁵. Po dokončení tisku byla kniha rozeslána výběru novin, časopisů a také vzdělávacích a lékařských žurnálů, které poskytly jeho Učebnici dostatečnou reklamu. Po obdržení více stížností se začaly problémem zabírat i místní úřady. Vedoucí prokuratury požádal Metropolitní policii k zahájení vyšetřování. Na jejím základě byly 31. dubna 1971 prohledány prostory stěžovatele a zabaveno 1069 kopií knihy, společně s letáky, plakáty a korespondencí souvisejícími s vydáním a prodejem knihy. Tento postup byl zopakován a společně s kopiemi knihy a materiálem s ní souvisejícím byla také zabavena tiskařská matice. Přesto více jak 18000 z celkového dvacetitisícového nákladu bylo již prodáno a odesláno a tudíž nemohlo být zabaveno. K soudu první instance (Lambeth Magistrates' Court) byl pan Handyside předvolán na 29. 6. 1971, kam se také dostavil. Soud rozhodl 1. 7. po vyslechnutí svědků obžaloby i obžalovaného, a to tak, že přikázal zničení zabavených materiálů a udělil žadateli pokutu na základě Obscene publication act (1959 novelizovaného v roce 1964).

Na základě odvolání právníku žadatele bylo toto rozhodnutí přezkoumáno odvolacím soudem (Inner London Quarter), který vydal rozhodnutí 29. 10. 1971. Tím potvrdil rozsudek soudu první instance a přikázal žadateli zaplatit dodatečné náklad.

---

⁹⁴ Handyside v. The United Kingdom, rozsudek soudu ze 7.12.1976, stížnost č. 5493/72 (dále jako Handyside v. the United Kingdom)

⁹⁵ §20 Handyside v. The United Kingdom

Stěžovatel již dále nepodával odvolání, jelikož nerozporoval správnou aplikaci anglického práva. Při svém rozhodování došel soud k závěru, že k tomu aby mohla být kniha považována za obecně prospěšnou, nikoliv společensky škodlivou, stěžovatel neunesl důkazní břemeno⁹⁶, ale připustil, že po určitých úpravách by mohla být vydána. K tomu také došlo a "Malá červená učebnice" byla necelé tři týdny po rozsudku vydána v nové přepracované edici, kde byly přepsány nebo zcela vynechány rozporné pasáže (například o homosexuálních praktikách, používání drog, či sexu jako takovém).

V dnešním světě se nám může rozhodnutí anglických soudů jevit dosti úzkoprsé, ale je třeba zohlednit stáří případu a dobu, ve které probíhal. Tehdejší společnost nebyla ani na Západě zdaleka tak otevřená jako je dnes, dokonce si dovolím tvrdit, že v dnešní době by podobná publikace nevyvolala žádné vzrušení a byla by vydána bez povšimnutí a jediné stížnosti. Přesto si dovolím ještě zhodnotit některé argumenty anglického soudu, než se pustím do rozboru rozhodování ESLP, jelikož jsou pro danou kauzu velmi zajímavé. Little Red Schoolbook nebo Referenční manuál pro dospívající mládež (jak ho popsal pan Handyside) byl zařazen do edice vydavatelství Stage 1 jako první vzdělávací kniha. Je tedy na místě zhodnotit, za jakým účelem, resp. z jakého důvodu k tomuto kroku pan Handyside přistoupil. Náhlá změna zájmů a tedy zájem o pedagogickou či vzdělávací publikaci se nejeví pravděpodobným, spíše byla tato kniha zařazena do edice vydavatelství právě z důvodu svojí nekonformnosti, kterou možná chtěl pan Handyside trochu šokovat či rozvířit veřejnost, tak jako to činil knihami běžně v jeho vydavatelství publikovanými. Přílišná otevřenost knihy v oblasti sexuální také nebylo to, co rozhodovalo v daném procesu – soudce dokonce tento její rys za obscénní neoznačoval. Problémem spíše byla její jakási zaujatost, kde autoři knihy otevřeně vyzývali adolescenty k odhození zbytečných zábran či skrupulí a rozhodovali se v sexuální oblasti zcela otevřeně a to bez ohledu na to, co bylo v dané době přijímáno jako normální či správné dle měřítek dospělé společnosti, tedy osob, které měly primární zájem a starost o cílenou skupinu čtenářů. Z toho tedy vyplývá, že sexuální obsah jakkoliv nekonformní pro danou dobu nebyl shledán problematickým, ale právě možná destruktivní stránka knihy pro vztahy mezi dětmi a jejich rodiči, resp. učiteli a

---

⁹⁶ Handyside v. The United Kingdom, §34

jejich žáky, byla. Kniha nerozlišovala úchytky a normální sexuální chování pod heslem "bud' svůj" (be yourself), někdy až glorifikovala věci, které učitele a rodiče neschvalují, s tím, že budou mít větší důležitost, než které dospělí schvalují, někdy až naváděla k protiprávnímu chování (to v případě užívání návykových a psychotropních látek). Z tohoto důvodu si Londýnský soud stál za svým rozhodnutím, i přes vábivý nádech progresivní otevřenosti a nekonformity, a proto daná kniha nemohla obstát před v té době používaným pojetím práva opírajícím se o common law vyrůstajícím z anglické tradice.

ESLP stanovil, že opatření, která jsou jím posuzována, tedy odsouzení stěžovatele, zabavení a následné zničení matrice a stovek výtisků Učebnice, jsou bez pochyby zásahem veřejné moci do výkonu svobody slova garantovaným článkem 10 odst. 1 Úmluvy (Stát toto ani nerozporoval). Musel tedy zkoumat, zdali dané zásahy spadají do jedné z výjimek stanovených v odstavci 2 článku 10 Úmluvy.

Aby omezení a postihy nebyly porušením článku 10, muselo být nejdříve zjištěno, zdali byly předepsány zákonem.⁹⁷ Soud potvrdil naplnění této podmínky, jelikož v daném případě byl dle práva Spojeného království rozhodným Obscene Publication Act 1959/1964, a kromě toho sám žadatel přiznal, že odpovědné orgány tento zákon správně aplikovaly. I druhá podmínka byla naplněna. Soud souhlasil s většinovým rozhodnutím komise i s názorem Státu, že tento zákon je v zájmu ochrany morálky, která je jednou z výjimek uvedených v odstavci druhém, článku 10. Soud tedy musel zkoumat poslední otázku testu proporcionality, a to zdali byly tyto zásahy "nezbytné v demokratické společnosti."

V tuto chvíli existovaly dva názory, jak má soud v daném případě postupovat. Majorita Komise pro lidská práva a zástupci Velké Británie zastupovali názor o pouze doplňující roli soudu, který by měl pouze přezkoumat, zdali "*Anglické soudy jednaly rozumně, v dobré víře a v rámci míry uvážení udělené Smluvním státům odstavcem 2 článku 10*".⁹⁸ Byl zde však i menšinový názor, a to, že by soud měl "*posoudit Učebnici přímo ve světle Úmluvy a ničeho jiného než Úmluvy*".⁹⁹ Soud sám poznamenal, že

---

⁹⁷ Handyside v. The United Kingdom, §44

⁹⁸ Handyside v. The United Kingdom, §47

⁹⁹ Handyside v. The United Kingdom, §47

"ochrana lidských práv ustanovená Úmluvou je pouze subsidiárním systémem k systémům národním"¹⁰⁰. S tím také souvisí poznamenání faktu, že v dané době neexistoval společný standart morálky pro členské státy, který by mohl být Soudem jasně definován, jelikož pohled na ochranu morálky se lišil v místě i čase, "zvláště v době charakterizované rychlým vývojem názorů s touto tematikou"¹⁰¹.

Dále dává odstavec 2 článku 10 míru uvážení jak zákonodárcům, kteří tvoří legislativu, tak i soudním a jiným orgánům, které následně rozhodují o její aplikaci. Tato míra uvážení však nemůže být považována za absolutní. Soud je odpovědný za dohled nad konáním členských států a je zmocněn k vydání finálního rozhodnutí ohledně souladu omezení či restrikce se svobodou slova, jak je chráněna článkem 10. Z toho tedy vyplývá, že míra uvážení národních orgánů jde ruku v ruce s evropským dohledem. Ten však nezkoumá pouze legislativní stránku věci a její soulad s Úmluvou, ale právě i rozhodovací proces soudních orgánů a aplikaci dané legislativy.

Soud v roli dohlížitele musí dbát zvláštní zřetel na principy charakterizující demokratickou společnost. Svoboda slova "tvoří jeden z elementárních základů takové společnosti, jednu ze základních podmínek jejího rozvoje a rozvoje každého člověka"¹⁰²

Tato ochrana se netýká pouze šíření informací a myšlenek, které jsou přijímány pozitivně, či nejsou považovány za urážlivé či lhostejné, ale také "ty co uráží, šokují či znepokojí Stát či část populace"¹⁰³. Právě takovéto jednání je považováno za pluralitní, tolerantní a vyžadující velkomyslnost, bez čehož nemůže demokratická společnost jako taková existovat. Z tohoto důvodu musel tedy Soud, při nutnosti zásahu vzhledem k ochraně morálky, zkoumat nejen to, zdali jde tento zásah takto považován odpovědným orgánem (tedy anglickými soudy), ale zdali byl takovýto zásah do svobody slova vynucen reálnými okolnostmi, tedy opravdovou "naléhavou společenskou potřebou"¹⁰⁴.

Rolí soudu není nahrazovat odpovědné národní orgány, ale posuzovat dle jejich rozhodnutí v rámci míry uvážení dle článku 10, "za použití svých vlastních autonomních

---

¹⁰⁰ Handyside v. The United Kingdom, §48

¹⁰¹ Handyside v. The United Kingdom, §48

¹⁰² Handyside v. The United Kingdom, §49

¹⁰³ Handyside v. The United Kingdom, §49

¹⁰⁴ Handyside v. The United Kingdom, §49

*pojmu – pojmu, které vytvořil v rámci své judikatury*¹⁰⁵, které používá k výkladu jednotlivých případů a dále je rozvíjí dle daných okolností případu. Protože *"Soudní dohled by byl pouze iluzorní, pokud by posuzoval jednotlivá rozhodnutí izolovaně"*¹⁰⁶. Soud proto musí na tuto kauzu hledět nejen z pohledu publikace a argumentů a důkazů v rámci domácího právního systému a řízení, ale musí na kauzu pohlížet i z hlediska mezinárodního.

Ve zbytku případu Handyside již není nic podstatného pro genezi doktrín v rámci článku 10, proto ho dále již nebudu podrobně rozebírat, raději se pokusím o krátké shrnutí. Soud se především vrátil k faktické straně případu a přezkoumal otázku nezbytnosti restriktivních opatření s cílem ochrany morálky. Pro daný případ byla podstatná neexistence společného evropského standardu v omezení svobody slova s cílem ochrany morálky. Toto mělo vliv na přiznání značně velké míry uvážení, v rámci které mohly národní orgány (zde anglické soudy) jednat. Přesto Soud přistoupil k zhodnocení knihy a argumentů udělených anglickým soudem, a to především výroků soudce v rámci odvolacího řízení ohledně Učebnice. Právě kvůli jeho argumentaci, že *"Malá červená učebnice"* poskytuje často jednostranná doporučení pro dospívající mládež v sexuální oblasti, se Soud přiklonil k názoru anglického soudu, aniž by sám hodnotil či jakkoliv se ke knize vyjadřoval.

Soud uznal, že *"za těchto okolností, navzdory různorodosti a neustálému vývoji pohledu na morálku a vzdělávání ve Spojeném Království, byli odpovědní angličtí soudci oprávněni, v rámci výkonu jejich pravomoci, se domnívat, že v daném čase mohla mít Učebnice neblahý vliv na morálku mnoha dětí a dospívajících, kteří by ji četli"*¹⁰⁷, a tedy nebyla překročena míra uvážení, kterou národní orgány v rámci rozhodování mají. Z tohoto důvodu Soud rozhodl tak, že přestože došlo k zásahu do svobody slova pana Handyside, tento zásah byl oprávněný v rámci ochrany morálky jak stanoví odstavce 2 článku 10 a tedy nedošlo k porušení Úmluvy ze strany britských orgánů.

Případ Handyside vs. United Kingdom zaujímá v judikatuře Soudu v rámci článku 10

---

¹⁰⁵ Palouš, Svoboda projevu v pojetí Evropského soudu pro lidská práva, Str. 91

¹⁰⁶ §50 Handyside v. The United Kingdom

¹⁰⁷ §52 Handyside v. The United Kingdom

významné postavení, jelikož jako první formuloval základní zásady ochrany svobody slova resp. zásady dohledu nad dodržováním této svobody. Z hlediska evolutivního je tento případ úzce spjat s dalším britským případem. Jedná se o případ *Sunday Times vs. United Kingdom* z roku 1979¹⁰⁸, v rámci kterého Soud dále rozvinul a zpřesnil zásady zavedené právě případem *Handyside vs. the United Kingdom*.

Sunday Times vs. UK řešil soudní zákaz (injunction) publikace článku o tragédii tzv. "thalidomidových dětí". Článek měl být vydán v době, kdy ještě byly některé případy s tímto spojené neuzavřeny a dále se řešily žaloby poškozených a jejich zástupců vůči výrobci dotyčné látky, kteří se dožadovali zadostiučinění a finančních kompenzací. Zde se tedy jasně střetla ochrana svobody slova s jiným důležitým zájmem, a to ochranou řádného výkonu spravedlnosti, resp. zájmem na zachování autority a nestrannosti soudních orgánů.

Ani v tomto případě nebylo sporné, zdali došlo k zásahu veřejné moci do výkonu práva na svobodu slova stěžovatele. Soud proto rozhodoval jako v případě *Handyside*, zdali byl porušen článek 10 tím, že nebyly splněny všechny podmínky v jeho druhém odstavci. Musel tedy přezkoumat, zda byl tento zásah předepsán zákonem, zda sledoval jeden z cílů uvedených v odstavci 2 článku 10 a zda tento zásah byl proporcionální, tedy nezbytný v demokratické společnosti.

První bylo tedy nutné přezkoumat kvalitu zákona, na základě kterého došlo k zásahu do svobody slova. Britský zákon o pohrdání soudem (*contempt of court*) není totiž zákonem vytvořeným legislativním aktem, ale vznikl v rámci *common law*, tedy byl vytvořen soudy samotnými jako "*prostředek, skrz který mohou soudy zamezit či potrestat jednání, které vede k překážení, předsudkům či zneužití výkonu spravedlnosti jak ve spojení s danou kauzou či obecně*"¹⁰⁹. Problém však způsobuje to, že sám tento předpis nemá jasně stanovené definice, jaké jednání naplňuje skutky tohoto zákona. Tímto se zabývala i Sněmovna Lordů s tím, že je těžké odhadnout přístupnost takového zákona veřejnosti a jeho předvídatelnost, resp. předvídatelnost účinku jeho použití. Zde tedy nastala zásadní právní otázka, zdali svoji povahou neporušuje tento

---

¹⁰⁸ *Sunday Times v. the United Kingdom*, rozsudek soudu z 26. 4. 1979, stížnost č. 6538/74 (dále jako *Sunday Times v. the United Kingdom*)

¹⁰⁹ *Sunday Times v. the United Kingdom*, §18

zákon základní právní princip a to princip právní jistoty.

Této problematice jsem se již dotkl dříve, ale zde dal Soud jasně najevo svůj názor na britské common law. ESLP jednoznačně souhlasil se zástupcem britské vlády v tom, že zákon, který je zdrojem daného omezení dle článku 2 odstavce 10, nemusí být pouze tzv. statut, tedy psaný zákon, ale může se jednat i o nepsané právo, tedy vzniklé v rámci zvykové tradice "common law" a jasně formulované až při soudní aplikaci v daném případě. Toto zdůvodnil především tím, že zamítnout "common law" jako naplnění podmínky "předepsáno zákonem" jenom proto, že nebylo vyhlášeno zákonodárnou mocí či cestou, by bylo "v rozporu se záměry autorů Úmluvy....., jelikož by to zbavilo členský stát s common law systémem ochrany odstavce 2 článku 10 Úmluvy a postihlo právní systém tohoto státu v jeho samých základech"¹¹⁰.

Přesto ale ESLP stanovil další předpoklady či podmínky, které musí takovýto zákon splňovat, aby naplnil především podmínku předvídatelnosti práva, tedy jeden ze základních principů fungování právního státu. "Zaprvé, musí být zákon dostatečně přístupný: občan musí být schopen určit (resp. předvídat) aplikovatelnost právního předpisu či pravidla v konkrétním případě. Za druhé, nemůže být na právní normu nahlíženo jako na zákon pokud není formulovaná s dostatečnou přesností umožňující občanovi regulovat dle ní své chování: musí být schopen – třeba i po konzultaci s odborníkem – předvídat, do rozumného stupně dle okolností, následky, které může jeho jednání přivodit."¹¹¹ Tuto předvídatelnost však Soud okamžitě zmínil svým výrokem, že "tyto následky nemusí být předvídatelné s absolutní jistotou: jelikož ze zkušenosti je tento stav neudržitelný"¹¹², jelikož "může způsobit nadměrnou rigiditu, a zákon musí být schopen se přizpůsobit měnícím se okolnostem"¹¹³.

Další podmínkou testu přípustnosti bylo, zdali tento zásah státní moci naplňoval jeden z cílů ochrany stanovených v odstavci 2 článku 10 Úmluvy. Nebylo pochyb o tom, že "zachování autority a nestrannosti soudní moci" je legitimním cílem při omezení svobody slova. Problém však vyvolala námitka žalované strany, že se v daném případě jednalo o střet dalšího zájmu a to práva a zájmů jednoho z účastníků dosud

---

¹¹⁰ Sunday Times v. the United Kingdom, §47

¹¹¹ Sunday Times v. the United Kingdom, §49

¹¹² Ibid.

¹¹³ Ibid.

neuzavřeného soudního sporu. Tato však byla Soudem zamítnuta s tím, že, pokud má zákon o pohrdání soudem sloužit také jako ochrana práv účastníků, je tento účel již zahrnut ve frázi "zachování autority a nestrannosti soudní moci": „*práva takto chráněná jsou právy jednotlivců jako účastníků sporu, tedy osob, které se podílí na soudním procesu či jsou v něm zainteresovány. Není tedy nezbytné odděleně řešit to, zdali je také účelem zákona o pohrdání soudem ochrana "práv druhých"*“¹¹⁴.

Z tohoto důvodu nebylo pochyb, že cílem zákazu publikace článku Sunday Times byl legitimní zásah v duchu odstavce 2 článku 10 Úmluvy. Tedy stejně jako v případě Handyside vs. UK se problematickou ukázala otázka třetí, tedy zdali tento zásah do svobody slova s cílem ochrany „autority a nestrannosti soudní moci“ byl „nezbytný v demokratické společnosti,“ musela se tedy znovu řešit otázka proporcionality zásahu. Tuto otázku začal Soud řešit citací podmínek zformulovaných v případě Handyside vs. United Kingdom.

1. "*primární odpovědnost na zabezpečení práv a svobod zahrnutých v Úmluvě leží na jednotlivých členských státech.*"¹¹⁵ Státy mají při jednání dle odstavce 2 článku 10 určitou míru uvážení, která je daná jak domácím zákonodárcům, tak také jiným orgánům, například soudním, které vykládají a aplikují platné právní normy.
2. Tento prostor, tedy "míra uvážení", není neomezený. Soud je oprávněn vynést konečné rozhodnutí, zdali je dané omezení v souladu se svobodou slova chráněnou článkem 10 Úmluvy. Národní "míra uvážení" jde tedy ruku v ruce s evropským dohledem, který pokrývá nejenom primární legislativu ale také rozhodnutí ji aplikující a to i ty, vynesené nezávislými soudy.
3. Míra uvážení se může lišit dle cílů daného zásahu. V tomto ohledu byl případ Handyside velmi odlišný, jelikož nebyl společný evropský základ pro "ochranu morálky" v rámci členských států. Míra této ochrany se lišila jak v místě, tak v čase a z tohoto důvodu byla "míra uvážení", přiznaná státním orgánům, velká, jelikož národní soudy byly v lepší pozici posoudit danou situaci než soudci mezinárodní. "*To samé však nelze říci o více objektivním pojmu "autorita"*

---

¹¹⁴ Sunday Times v. the United Kingdom, §56

¹¹⁵ Sunday Times v. the United Kingdom, §59

*soudní moci. Národní práva a zvyklosti členských států projevují značně jasné společné rysy v této oblasti. Toto je reflektováno i v řadě částí Úmluvy, jmenovitě článek 6, které ale nemají žádný ekvivalent, pokud se jedná o morálku. V souladu s tímto, je rozsáhlejší evropský dohled odpovídající menšímu prostoru pro uvážení národních orgánů."*¹¹⁶

Na rozdíl od případu Handyside, kdy se Soud postavil proti majoritnímu rozhodnutí Komise a zástupce Spojeného Království, v této kauze byl již názor o subsidiaritě evropského dohledu, tedy toho že má Soud hodnotit kauzu na základě národní legislativy, s tímto předpokladem již bojovat nemusel. Zde již tento způsob výkladu subsidiarity evropského dohledu zastávala pouze menšina členů Komise. Dále také poznamenal, že "míra uvážení" nemá sloužit jako pomyslný štít, za kterým se mohou národní autority schovat proti evropskému dohledu, ale je autonomním pojmem Soudu a součástí jeho výkladové doktríny. Právě díky tomu došel k závěru, že přestože jsou primárními ochránci práv a svobod občanů jednotlivé státy a Soud plní roli pouze subsidiární, nemusí se Soud řídit národní legislativou, ale posuzuje soulad zásahu pouze s Úmluvou, a tedy ve světle toho, zdali byl nutný pro existenci faktické "naléhavé společenské potřeby".¹¹⁷

*„I kdyby byl odstavec 2 článku 10 inspirován do určité míry anglickým zákonem o pohrdání soudem nebo jiným podobným národním institutem, nemohl by být přesto posuzován takový, jaký je, ale musí být přenesen do autonomního kontextu. Soud totiž musí posoudit právě "nezbytnost" dle ducha Úmluvy, jako dohlížitel nad slučitelností národní aktů se standardy v Úmluvě stanovenými"*¹¹⁸

Soud dále zdůraznil, tak jako v kauze Handyside, důležitost práva na svobodu projevu pro demokratickou společnost. Jako základní argument použil již zavedený názor a to, že tato svoboda musí být chráněna, i když se jedná o šíření "informací či myšlenek, které jsou přijímány pozitivně nebo považovány za neurážlivé, ale také ty,

---

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Sunday Times v. the United Kingdom, §59

¹¹⁸ Sunday Times v. the United Kingdom, §60

kteřé uráží, šokují či znepokojují stát či jakoukoliv část populace".¹¹⁹ Tento argument dále rozvinul v tomto specifickém případě prohlášením, že „tyto principy jsou obzvláště důležité pro tisk a jsou stejně aplikovatelné také na oblast výkonu spravedlnosti, která funguje v zájmu společnosti jako takové a vyžaduje spolupráci osvícené veřejnosti."¹²⁰ Dle Soudu je také nutné vzít v úvahu to, že soudní moc nepracuje ve vzduchoprázdnu. "Přestože jsou fórem pro řešení sporů, neznámá to, že se o daných problémech nemůže diskutovat i jinde, ať už v odborných časopisech, obecném tisku či mezi veřejností jako takovou."¹²¹ S odkazem na kauzu Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen¹²² také poukázal, že se zde nejedná jen o právo masových médií na šíření informací, ale také o právo společnosti tyto informace přijímat.

Tímto přenesením práv z tisku na příjemce informací Soud zajímavě rozšířil výklad svobody slova. Ale případ *Sunday Times vs. United Kingdom* byl stěžejní také z jiného hlediska, resp. z dalšího upřesnění výkladové doktríny článku 10 Úmluvy. Zde se Soud vypořádával argumentačně s názorem Sněmovny Lordů (sloužící v daném případě jako nejvyšší soudní instance v Anglii), která argumentovala balancováním dvou principů, tedy zachování autority a nestrannosti soudní moci se zájmem na svobodě slova. Tento výklad však Soud zamítl: "*Soud totiž nečelí volbě mezi dvěma principy v konfliktu, ale principu svobody slova, který je předmětem mnoha omezení, která musí být vykládána úzce ..... není tedy dostatečné to, že zásah byl proveden proto, že spadal do dané kategorie (legitimního cíle) či se opíral o právní pravidlo obecné či jednorázově vynesené. Soud si musí být jistý v tom, že zásah byl nezbytný s ohledem na fakta a okolnosti vyskytující se v dané, případě Soudem rozhodovaném*"¹²³

Jakmile se Soud vypořádal s těmito otázkami, nebylo již problematické rozhodnout tento případ. Vzal v potaz, že přestože ještě probíhala soudní řízení spojené s tragédií "thalidomidových dětí", současně s nimi probíhala i veřejná diskuze v rámci celé společnosti. Soud proto rozhodl, že podmínky požadované v odstavci 2 článku 10 nebyly dostatečně naplněny a došlo tedy k porušení článku 10 Úmluvy: "*Berouce v*

---

¹¹⁹ *Sunday Times v. the United Kingdom*, §65

¹²⁰ *ibid*

¹²¹ *ibid*

¹²² *Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen v. Denmark*, rozsudek Senátu ze 7. 12. 1976, stížnost č. 5095/71 5920/72 5926/72

¹²³ *Sunday Times v. the United Kingdom*, § 65

úvahu všechny okolnosti případu a na základě přístupu popsáním v § 65, Soud dospěl k závěru, že rozporovaný zásah neodpovídá dostatečně nutné společenské potřebě na to, aby převážil veřejný zájem na svobodě slova ve smyslu Úmluvy. Soud tedy shledává, že důvody pro provedené omezení na stěžovateli nejsou dostatečné dle článku 10 (2)."¹²⁴"Bylo zde tedy porušení článku 10 Úmluvy."¹²⁵

Sunday Times vs. United Kingdom byl zcela první případ kdy Soud rozhodl o porušení článku 10. Společně s Handyside vs. United Kingdom tvoří příklad z rané fáze rozvoje Soudu a vytvářejí základy doktríny ESLP v rámci ochrany svobody slova dle článku 10 Úmluvy. Tato doktrína je až dodnes pravidelně aplikována na případy týkající se porušení svobody slova, a její základ lze shrnout do několika otázek, jejichž odpovědi slouží Soudu jako vodítka při rozhodování a vytváří jakýsi logický postup průběhu řízení:

1. Zasáhl skutečně odpovídající stát do svobody slova, v rozsahu jakém je Úmluvou garantována?
2. Lze stěžovatele posuzovat jako poškozeného ve smyslu článku 34 Úmluvy?
3. Naplňovalo jednání státu, kterým došlo k zásahu, legitimní cíl? (Resp. Jednal stát na základě jedné z výjimek uvedených v odstavci 2 článku 10 Úmluvy?)
4. Bylo toto jednání provedeno na základě zákona?
5. Pokud ano, bylo opravdu nezbytné v demokratické společnosti?

Soud má díky těmto otázkám nastaven základní postup během jednání o porušení článku 10. Jak jsem již uvedl na předchozích kauzách, nejvíce problematická se jeví otázka poslední, a to především proto, že se jedná o konečné posouzení všech skutečností a okolností případu a její zodpovězení je tedy nejvíce komplexním krokem celého postupu. Z toho důvodu byly v rámci této otázky Soudem zavedeny principy, kterými se sám řídí a přispívá tím ke stálosti a alespoň částečné předvídatelnosti judikatury v rámci článku 10.

1. "Svoboda slova je jednou ze základních podstat demokratické společnosti,..., vztahuje se nejenom na informace a myšlenky, které jsou přijímány pozitivně

---

¹²⁴ Sunday Times v. the United Kingdom, § 67

¹²⁵ Sunday Times v. the United Kingdom, § 68

nebo jsou považovány za neurážlivé či bezvýznamné, ale také ty urážlivé, šokující či znepokojující."

2. Přídavné jméno nezbytné, ve smyslu odstavce 2 článku 10, naznačuje existenci "naléhavé společenské potřeby". Smluvní státy mají určitou míru uvážení při posuzování, zdali takováto potřeba existuje, ale jde to společně s Evropským dohledem, zahrnujícím jak právo, tak rozhodnutí jej aplikující včetně rozhodnutí provedených nezávislými soudy. Soud je tedy zmocněn k vynášení konečných rozhodnutí, zdali omezení je slučitelné se svobodou slova, jak je chráněna článkem 10.
3. Rolí Soudu jako dohlázele není tedy zaujmout postavení oprávněných národních orgánů, ale spíše přezkoumávat dle článku 10 rozhodnutí jimi vykonaná v rámci jejich uvážení. Toto ale neznamená, že je dohled omezen na posuzování toho, zdali odpovědný Stát vykonával svoji moc rozumně, opatrně a v dobré víře; Soud se musí podívat na rozporovaný zásah ve světle celého případu a určit, zdali byl "proporcionální ke sledovanému legitimnímu cíli „a zdali důvody předložené národními orgány ospravedlňující tento zásah byly relevantní a dostatečné."¹²⁶

K těmto principům aplikovatelným na celou materii případů týkajících se svobody slova lze přiřadit ještě jeden princip speciální. Respektive princip aplikovatelný pouze na specifického stěžovatele, a to společnosti zabývající se šířením informací, jako jsou televize, tisk, rádio atd.

"Tyto principy jsou nadmíru důležité, především pokud se jedná o tisk... Nejenom že má tisk za úkol šířit takové informace a myšlenky, ale veřejnost má právo je přijímat."¹²⁷ Pokud by tomu tak nebylo, tisk by nebyl schopen plnit svoji důležitou roli "veřejného hlídačeho psa."¹²⁸

V létě 2013 roku bylo u Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku

---

¹²⁶ Observer and Guardian v. The United Kingdom, §59

¹²⁷ Například Sunday Times v. The United Kingdom, §65 nebo Observer and Guardian v. The United Kingdom, §59

¹²⁸ Observer and Guardian v. The UK, §59, uvedeno také v Éditions Plon v. France, rozsudek soudu z 18.5.2004, stížnost č. 58148/00

meritorně rozhodnuto více jak 800 případů. Při studiu judikatury Soudu je hlavním kritériem datum daného rozhodnutí. To vychází z povahy celého systému, který je založen na obecných pojmech, které jsou však postupem času zpřesňovány interpretací a nadále se vyvíjejí a odrážejí rozvoj společnosti jako takové. Lze tedy vysledovat několik historických událostí majících dopad na judikaturu Soudu. Nejde jenom o vývoj systému jako takového, kde se měnilo fungování Soudu tím, jak byly přijímány jednotlivé dodatkové protokoly, ale také samotné rozšiřování rady Evropy. Především pád železné opony a vstup postkomunistických demokracií měl na Soud značný vliv, kdy došlo k prolínání kultury soudní, politické i společenské západních, řekněme tradičních, demokracií, se státy kde se demokracie obrozovala po dlouhém čase totalitního komunismu.

Pokud pomineme kritéria časová, je možné také na judikaturu ESLP k článku 10 třídit dle kritérií věcných. Logicky rozčlenit lze judikaturu hned několika způsoby.¹²⁹

1. v první řadě je možné třídit judikaturu dle legitimních zájmů, jak jsou uvedeny v odstavci 2 článku 10 Úmluvy, dle kterých státy mohou zasahovat do svobody slova
2. Lze také rozčlenit judikaturu dle osob, kterým bylo právo na svobodu slova omezeno. Je pravdou, že toto právo má každý, ale jak jsem rozebíral už dříve, z důvodu propojení soukromé a veřejné sféry Soud přistupuje k některým typům osob privilegovaně či naopak
3. Lze třídit i dle formy projevu
4. Lze brát v potaz i třídění dle územního hlediska, kde můžeme sledovat vývoj judikatury ESLP vůči určitému státu či skupině států

Samozřejmě že nelze takovéto dělení označit za kompletní výčet možných dělících kritérií pro judikaturu Soudu v rámci ochrany svobody slova a bylo by možné ještě několik kritérií přidat. Ty mi však již nepříjdou natolik významná, abych je uváděl v mojí práci. Kompletní rozebrání kritérií a možného dělení judikatury by bylo na jinou podrobnější a odbornější práci než je ta moje a toto základní dělení pro mou práci

---

¹²⁹ Toto dělení jsem po zhodnocení jako rozumné kompromisní řešení přebral z Palouš, Svoboda projevu v pojetí Evropského soudu pro lidská práva, str.

bohatě stačí. V následujících kapitolách bych se již zaměřil na judikaturu Soudu právě dle jednoduších kritérií, i když ani zde nepodám kompletní analýzu dle všech aspektů, spíše se pokusím shrnout nejdůležitější případy, které měly vliv na vývoj principů s touto materií souvisejících.

2.3 Omezení svobody slova v zájmu národní bezpečnosti, územní integrity a veřejného pořádku

Začínám právě tímto legitimním titulem opravňujícím stát zasáhnout do práva na svobodu projevu a to z toho důvodu, že je v porovnání s ostatními legitimními cíli specifický. Od ostatních se liší tím, že se u nich jedná o ochranu práv jiných osob, která mohou být projevem poškozována. V tomto případě je ale na straně potenciálně poškozeného stát, tedy entita, která poté zásah do práva na svobodu projevu provádí. I z předchozích kapitol vyplývá, že obecným pravidlem, pokud se jedná o ochranu soukromých osob, je, že míra uvážení státu je často širší, zatímco pokud jde o ochranu veřejných zájmů, je zde míra uvážení menší. V tomto specifickém aspektu ochrany svobody slova je míra uvážení obzvláště úzká. Toto tvrzení a další otázky se pokusím vyjasnit na následujících rozsudcích Soudu.

Prvním případem řešeným Soudem s problematikou zásahu do svobody slova v rámci této kategorie byl *Engel and others v. Netherlands*¹³⁰. V tomto případě se jednalo o způsob, jak byla uplatňována disciplinární opatření v armádě. Příklad byl stěžejní pro judikaturu v tom hledisku, že poprvé řešil, do jaké míry je možné aplikovat práva garantovaná Úmluvou ve vojenském prostředí, tedy v prostředí, jehož základ tvoří vojenská disciplína. V tomto případě se jednalo o vojáky, kteří měli porušit vojenský kázeňský řád editováním časopisu *Alarm*. Tento byl šířen mezi vojenské jednotky a obsahoval články, které formou i obsahem podkopávaly vojenskou disciplínu.

Soud především poznamenal jednu, pro budoucnost vývoje ochrany lidských práv v rámci vojenských sil, základní tezi Úmluvy: "Úmluva se principiálně aplikuje i na členy ozbrojených sil, ne jenom na civilisty. Jak je stanoveno v článku 1 a 14, "všichni v jurisdikci" Smluvního Státu požívají práva a svobody stanovené v Hlavě I

---

¹³⁰ Engel and Others v. The Netherlands, rozsudek soudu z 8.6.1976, stížnost č. 5100/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72 (dále jako Engel and Others v. The Netherlands)

"bez diskriminace."¹³¹ Tudíž je nutné takto přistupovat i k právům a svobodám v ozbrojených silách a je nutné takto pohlížet i na otázky týkající se vojenské disciplíny.

Přesto ale platí, že *"při výkladu a aplikaci pravidel Úmluvy v tomto případě, Soud musí mít na mysli zvláštní charakteristiku vojenského života a její dopad na situaci individuálních členů ozbrojených složek"*¹³² Soud dále tuto myšlenku rozvedl, či řekněme trochu podložil, dalším výrokem. *"Během příprav a při uzavření Úmluvy, drtivá většina Smluvních států měla obranné složky, a v důsledku toho i systém vojenské disciplíny, který svou bytostnou povahu naznačuje možnost omezit některá práva a povinnosti členů těchto složek tak, jak by to nešlo vůči civilnímu obyvatelstvu. Existence takového systému, který si tyto státy zachovali dodnes, však sám o sobě nejde proti jejich závazkům."*¹³³

Již z tohoto lze odvodit základní přístup Soudu v otázce bezpečnostních sil a zásahů do práv jejich členů. Můžeme zde tedy vidět, že se jedná o jakýsi střet dvou principů, resp. o jejich souběžnost. Na jedné straně vidíme právo státu na vojenské síly a potažmo na udržování vojenské disciplíny v těchto silách, což spadá pod suverenitu jednotlivých států. S touto suverenitou vstupují státy i do mezinárodních vztahů a je to jejich bytostné právo na udržování své obranyschopnosti. Z druhé strany se s tímto právem střetávají práva a svobody jednotlivců v těchto ozbrojených složkách, která jsou garantována Úmluvou. Základní tezí zde tedy je, že přestože se jedná o vykonávání suverenity státu, nejsou členové ozbrojených sil vyňati z ochrany Úmluvy a ta je i v jejich případě stále aplikovatelná. I suverenita států je jasně viditelná v Úmluvě, a to specificky v článku 15, který dává Smluvním státům možnost v případě naléhavé potřeby "dočasně odstoupit od svých závazků".

Je však důležité upozornit na jeden fakt tohoto případu v otázce aplikace článku 10 Úmluvy. Tento případ byl rozhodnut těsně před vynesením rozsudku v kauze *Handyside v. The United Kingdom*, který byl stěžejní pro zavedení stabilních principů v rámci této matérie případů řešených Soudem, jak je patrné z předešlých kapitol. Došlo zde k zásahu, který omezoval svobodu slova dle článku 10, a dotyční vojáci byli v

---

¹³¹ Engel and Others v. The Netherlands, §54

¹³² ibid

¹³³ Engel and Others v. The Netherlands, §57

pozici poškozených. Zásah byl "předepsán zákonem" a sledoval legitimní cíl stanovený odstavcem 2 článku 10 a to "ochranu pořádku". Zajímavé zde bylo i to, že zákon odmítl interpretaci stěžovatelů slova disorder (nepokoj, chaos; zde ve spojení prevention of disorder), kteří tvrdili, že se zde jedná i o zločin, tedy výklad "prevention of disorder" jako „zamezení zločinnosti". I tímto je tento judikát přínosný, jelikož specifikuje, resp. upřesňuje význam jednoho z pojmů.

Soud tedy musel posoudit, zda napadené opatření bylo "nezbytné v demokratické společnosti", tak jak se stalo obvyklým pro budoucí případy týkající se porušení článku 10 Úmluvy. I zde se Soud vrátil ke své původní myšlence a zdůraznil, že *„má pravomoc dohledu, dle Úmluvy, ve smyslu jak je nizozemské vnitrostátní právo aplikováno v daném případě, ale v tomto musí vzít v úvahu jak speciální charakteristiky vojenského života, specifické povinnosti a odpovědnost uložené členů ozbrojených sil, tak i míru uvážení, kterou Smluvním státům přiznává odstavec 2 článku 10 Úmluvy"*¹³⁴. S přihlédnutím ke všem těmto okolnostem se přiklonil Soud na stranu Nizozemí a prohlásil, že svým zásahem s cílem zachování pořádku v rámci ozbrojených sil nepřekročilo svou míru uvážení a tedy nedošlo k porušení závazků stanovených v Úmluvě.

Takovýchto případů, tedy těch kdy byl stěžovatelem příslušník ozbrojených sil jednoho ze Smluvních států, můžeme najít v judikatuře ESLP několik. A ne vždy dopadly pro stát pozitivně jako v případě předchozím. V některých z nich prostě argument dodržování vojenské disciplíny nebyl dostatečný a neobstál, a Soud konstatoval porušení článku 10 Úmluvy.¹³⁵

Nemusí se však jednat jen o příslušníky ozbrojených sil, aby Soud na případ nahlížel v podobném světle, stačí příslušnost k jiným složkám státu, kdy může být veřejný zájem důležitější než zájem soukromých osob, tedy dotyčných jedinců. Takovýmto případem může být i Ahmed and Others v. the United Kingdom¹³⁶. V tomto případě se jednalo o úředníky místní správy, kterým bylo z důvodu jejich postavení znemožněno aktivně se účastnit politiky. Z důvodu zaměstnaneckého poměru se státem,

---

¹³⁴ Engel and Others v. The Netherlands, §100

¹³⁵ Ergin v. Turkey (no. 6), rozsudek Soudu ze 4. 5. 2006, stížnost č. 47533/99

¹³⁶ Ahmed and others v. the United Kingdom, rozsudek Senátu z 2.9.1998. stížnost č. 22954/93 (dále jako Ahmed and Others v. the United Kingdom)

a v rámci tradiční britské státní služby, od nich byla vyžadována politická neutralita a absolutní neangažovanost v politice. Nejen že měli omezený přístup k voleným místům v rámci místní správy (jak politicky tak v úřadech) a nemohli kandidovat ve volbách (jak do Parlamentu, tak do místních zastupitelstev), ale měli také zakázáno aktivně vystupovat pod svým jménem v rámci debat v politických stranách apod.

Jelikož se jedná o případ novější, byl zde již použit postup zavedený v kauze *Handyside v. The United Kingdom* a také použit argument z kauzy *Engels v. The Netherlands*, a tedy že se ochrana Úmluvy vztahuje na všechny osoby, tedy i na úředníky Státu. Soud dále konstatoval, že bezpochyby stěžovatelé byli poškozenými danou právní normou ve smyslu Úmluvy. Následně bylo tedy třeba zodpovědět otázky, zdali je toto omezení předepsáno zákonem, zda sleduje legitimní cíl a zdali bylo nutné v demokratické společnosti.

Soud konstatoval, že daný zásah, resp. omezení bylo předepsáno zákonem, ale bylo již složitější určit, jaký cíl toto omezení sledovalo. Nakonec se Soud přiklonil k argumentaci britské vlády, která zásah ospravedlnila "*potřebou chránit práva druhých, radních i voličů, na efektivní politickou demokracii na místní úrovni*".¹³⁷ Toto bylo podloženo tím, že demokracie je "*základním rysem evropského veřejného řádu*".¹³⁸

Bylo se tedy nutné zabývat otázkou, zda-lije takovéto omezení opravdu "*nezbytné v demokratické společnosti*". Především vzal Soud v potaz to, že v daném případě musí mít státní orgány "*míru uvážení*" s ohledem na legitimní cíl, který toto omezení naplňuje. Zkoumal případ jako celek i proporcionalita zásahu dle argumentů státu vůči tomuto legitimnímu cíli. Na základě tohoto poté dospěl k názoru, že omezení je proporcionalní k sledovanému legitimnímu cíli a tedy že k porušení článku 10 Úmluvy ze strany Spojeného Království nedošlo, a to také proto, že "*jakýkoliv ze stěžovatelů, který se chce ucházet o volené místo, má možnost odstoupit ze své pozice*".¹³⁹

Další částí judikatury související se svobodou slova a ochranou státu je problematika tajných či citlivých informací a jejich utajování. V tomto případě se také

---

¹³⁷ Ahmed and others v. the United Kingdom, §54

¹³⁸ Ahmed and Others v. the United Kingdom, §52

¹³⁹ Ahmed and Others v. the United Kingdom, §75

jedná o vytvoření jakési harmonie mezi právem osob v jurisdikci státu na šíření a přijímání informací, tedy svobodou slova, a zájmem státu na fungování jeho institucí a složek, které potřebují utajovat některé informace pro svoje efektivní fungování.

Lze zde uvést dva příklady, které do této problematiky spadají přímo, a to *Hadjianastassiou v. Greece*¹⁴⁰, kde byla zamítnuta stížnost inženýra, kapitána letectva, který předal soukromé firmě informace získané v rámci svého působení v armádě. Za toto byl odsouzen k trestu odnětí svobody. V kauze *Vereniging Weekblad Bluf! v. Neatherlands*¹⁴¹, kde byla zakázána státními orgány publikace tajného, avšak již zastaralého (a jinými prostředky zveřejněného), dokumentu, shledal Soud porušení článku 10 Nizozemím, jelikož *"z povahy povinností vykonávaných vnitřní bezpečnostní službou, jejíž důležitost zde není zpochybňována, Soud tak jako Komise přijal, že takováto instituce musí používat vysokého stupně ochrany, pokud jde o zveřejňování tajných informací o jejich aktivitách. Přesto je otázkou, zdali informace v tomto dokumentu byly natolik citlivé, aby ospravedlnily zamezení jejich distribuce."*¹⁴²

Je nutné však poznamenat, že lze v této specifické části judikatury Soudu vysledovat mírný přístup. Soud si uvědomuje důležitost ochrany národní bezpečnosti a z tohoto důvodu dává v této otázce státům značně rozsáhlou míru uvážení v porovnání s jinými částmi judikatury týkající se článku 10 Úmluvy.

Více specifikovaným cílem, s tímto souvisejícím, je zabránění úniku utajovaných informací. Do této skupiny lze zařadit například *Stoll v. Switzerland*¹⁴³ z roku 2006. Jednalo se o zveřejnění důvěrné analýzy sloužící pouze jako podkladový materiál pro interní diskuze švýcarské diplomacie. Byla zde analýza možných postupů švýcarské vlády v rámci majetkového vyrovnání se s židovskými oběťmi Holocaustu¹⁴⁴. Po zveřejnění zprávy panem Stollem, novinářem, rezignoval na svůj post pan Jagmetti, který byl autorem zprávy a v té době také velvyslancem ve Spojených státech. Stěžovatel zveřejnil k tomuto tématu několik článků, které však byly velmi agresivní a

---

¹⁴⁰ Case od *Hadjianastassiou v. Greece*, rozsudek Senátu ze dne 16. 12. 1992, stížnost č. 12945/87

¹⁴¹ *Vereniging Weekblad Bluf! v. the Netherlands*, rozsudek senátu z 9. 2. 1995, stížnost č. 16616/90 (dále jako *Vereniging Weekblad Bluf! v. the Netherlands*)

¹⁴² *Vereniging Weekblad Bluf! v. the Netherlands*, §40 a§ 41

¹⁴³ *Stoll v. Switzerland*, rozsudek Velkého senátu z 10. 12. 2007, stížnost č. 69698/01 (dále jako *Stoll v. Switzerland*)

¹⁴⁴ *Stoll v. Switzerland*, § 14

se zkrslujícíím obsahem. Za zveřejnění tajných informací byl následně odsouzen k pokutě.

Soud znovu postupoval dle standardních kroků, tedy zkoumal, zdali tato pokuta omezila svobodu slova stěžovatele, zdali je v pozici poškozeného, zdali proběhl tento zásah na základě zákona a sleduje legitimní cíl, a jestli byl "nezbytný v demokratické společnosti. Soud přihlédl k tomu, že v daném případě se jednalo o diplomacii, tedy ne o instituci chránící národní bezpečnost, dále konstatoval, že neví, zdali byla zveřejněná informace opravdu natolik vitální, aby mohla poškodit stát, a také to, že stěžovatel nebyl tím, kdo primárně zpřístupnil tuto utajovanou informaci. Vzal v úvahu i veřejnou diskuzi, která v této otázce již nějaký čas probíhala. K jeho rozhodnutí také v neposlední řadě přispělo to, že se jednalo o právo svobody slova tisku na jedné straně a také ochraně velvyslance, který byl osobou veřejnou, a tedy v daném případě dle Soudu měly švýcarské úřady značně úzkou míru uvážení.

Soud znovu zdůraznil, že "*Svoboda tisku je natolik podstatným právem, aby byly principiálně podřízeny zájmům státu. Role medií jako kritika a hlídacího psa vyžaduje zveřejňování informací kde je to ve veřejném zájmu, ať ze zdrojů volně přístupných, nebo těch důvěrných*".¹⁴⁵ Toto však moderoval tím, že "*ochrany poskytované článkem 10 novinářům ve spojení s poskytováním informací a problémy veřejného zájmu podléhají tomu, že jednají v dobré míře a na přesném faktickém podkladě, a poskytují "spolehlivé a přesné" informace v souladu s novinářskou etikou*".¹⁴⁶ Soud vzal tedy v úvahu nepřesnost a agresivnost článků, dále také to, že se jednalo o tajné dokumenty, u kterých ani nebyl značný veřejný zájem na jejich zveřejnění, jelikož se jednalo pouze o podklady k diskuzi, a také daný zásah, tedy vcelku nízkou pokutu. Soud shledal, že "*uložená pokuta v tomto případě nebyla nepřiměřená k legitimnímu cíli sledovanému*",¹⁴⁷ a proto "*zde nebylo porušení článku 10 Úmluvy*".¹⁴⁸

Neméně důležitým případem je *Castells v. Spain*¹⁴⁹. Zde se Soud znovu zabýval otázkou ochrany národní bezpečnosti a svými výroky přispěl k dalšímu formování

---

¹⁴⁵ Stoll v. Switzerland, §24 III. 3

¹⁴⁶ Stoll v. Switzerland, §103

¹⁴⁷ Stoll v. Switzerland, §161

¹⁴⁸ Stoll v. Switzerland, §162

¹⁴⁹ *Castells v. Spain*, rozsudek Senátu z 23. 4. 1992, stížnost č. 11798/85 (dále jako *Castells v. Spain*)

ustálených principů. Stěžovatelem byl Miguel Castells, člen španělského parlamentu, který byl, po publikaci protivládních článků založených na násilí páchaných proti baskickým aktivistům, zbaven poslanecké imunity a obviněn dle španělského trestního zákona za urážku vlády. Španělské soudy ho odsoudily k odnětí svobody, a Ústavním soud také rozhodl v jeho neprospěch. U všech instancí mu nebylo dovoleno povolat svědky, kteří mohli dokázat pravdivost tvrzení zveřejněných v člancích.

U Evropského soudu španělská vláda rozporovala naplnění požadavku vyčerpání domácích prostředků, jelikož pan Castells ani v jednom stupni řízení neargumentoval porušením svobody slova. Tento argument však ESLP zamítl s tím, že *„minimálně co do podstaty věci byla námitka spojená s článkem 10 stěžovatelem vznesena.“*¹⁵⁰ Po tomto konstatování již mohl Soud přejít k zavedenému postupu přezkumu legálnosti zásahu. Bylo jednoduše odpovězeno to, že cíl byl předepsán zákonem, sledoval legitimní cíl „ochrany pověsti a práv jiných“ a „ochranu pořádku“. Stěžejním se tedy znovu pro rozhodnutí stala poslední podmínka legálního omezení svobody slova, a to zda se jednalo o opatření „nezbytně nutné v demokratické společnosti“.

Tato otázka byla zodpovězena na základě několika skutečností. Kromě již zavedených principů široké ochrany svobody slova, jako základní složky demokratické společnosti, a nutnosti ochrany i myšlenek a informací nekonformních, podložené důležitostí ochrany tisku jako vitální součásti veřejné debaty. Mimo to, byl prvním specifickým faktorem poslanecký mandát stěžovatele v době zásahu: *„Přestože je svoboda slova důležitá pro každého, je zvláště důležitá pro voleného zástupce lidu. Ten reprezentuje své voliče, strhává pozornost k tomu, o co se zajímají, a brání jejich zájmy. Proto je potřeba držet nad zásahy do svobody slova člena opozice v parlamentu, tak jako je žadatel, přísnější dohled.“*¹⁵¹

Avšak nejdůležitější argument se dotýkal toho, že články stěžovatele nebyla napadena specifická osoba, ať už veřejný činitel nebo osoba soukromá, ale vláda jako celek: *„Hranice povolené kritiky je širší, pokud se jedná o vládu v porovnání se soukromým občanem či politikem. V demokratickém systému jednání či nejednání vlády musí být pod přísným dohledem nejenom ze strany legislativní a soudní moci, ale také*

---

¹⁵⁰ Castells v. Spain, §32

¹⁵¹ Castells v. Spain, §42

*ze strany tisku a veřejného mínění. Navíc se musí vláda krotit, co se týče zahajování trestních řízení z titulu své dominantní pozice, zvláště pokud jsou dostupné i jiné prostředky odpovědi na neoprávněný útok a kritiku svých protivníků nebo médií.*¹⁵²

Vláda ještě rozporovala pravdivost výroků pana Castellse a nutnost jejich prokázání. Soud však tento argument zamítl s tím, že pokud se jedná o veřejnou politickou debatu, nejenom že může být úkol dokázání pravdivosti obtížný, ale hlavně jí není nutné posuzovat. V daných případech je pouze vyžadována dobrá víra, kterou dle Soudu pan Castells měl. Z tohoto důvodu Soud rozhodl, že došlo k porušení článku 10 Úmluvy.

Případů na toto specifické téma je samozřejmě více, domnívám se však, že pro nastínění dané problematiky tento malý výčet stačí. Můžeme na nich pozorovat ustálenost názorů Soudu, který přiznává s ohledem na ochranu pořádku a potlačení zločinnosti Státům vcelku širokou míru uvážení. Toto však očividně není omezené a je velmi důležitým aspektem každé kauzy to, vůči komu a v jakém prostředí k zásahu do svobody slova došla. Můžeme vysledovat, že pokud se jedná o problémy uvnitř ozbrojených složek, tedy vitální složky státu, snaží se Soud ponechat státům míru uvážení vcelku značnou, tato se však zmenšuje, pokud se jedná o veřejné představitele či členy státního aparátu a je v podstatě nejužší v případě soukromých osob a především médií, jež mají vitální roli na demokratické fungování společnosti a podílí se šířením informací na veřejné debatě. Druhým faktorem je, proti komu byl namířen čin, kvůli kterému došlo k danému zásahu ze strany státu. Znovu zde můžeme vidět to, že je míra nejmenší ve chvíli, pokud se jedná o veřejné činitele, kteří by měli být připraveni na přísnější dohled ze strany společnosti, a kteří z titulu svých funkcí používají tedy „nižší“ ochrany než osoby soukromé.

2.4 Omezení svobody slova v zájmu ochrany zdraví a morálky

Dá se říci, že jsem judikaturu Soudu v rámci článku 10 a ochrany morálky již začal rozborem případu Handyside v. The United Kingdom v předchozích kapitolách. Ale je to pouze zdánlivé, protože tento případ přes svojí stěžejnost pro vývoj judikatury v

---

¹⁵² Castells v. Spain, §46

oblasti článku 10, se přímo ochranou morálky zabýval pouze okrajově. V judikatuře Soudu můžeme najít několik podobných případů, jako je Handyside, ale v těch se přesto ochrana morálky projevuje často okrajově, maximálně v součinnosti s ochranou pověsti a práv druhých. Proto se spíš zaměřím na jiný aspekt ochrany morálky, a to je ochrana morálky ve spojení s náboženským cítěním a tedy spojení článku 10 s článkem 9, který zaručuje svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Tímto článkem se často podkreslují některé zásahy státu do článku 10 na základě legitimního cíle ochrany morálky v jeho druhém odstavci.

Nejznámějším případem v tomto aspektu ochrany svobody slova je pravděpodobně kauza Otto-Preminger-Institut v. Austria¹⁵³, který je také často citovaným, přestože kritizovaným rozhodnutím ESLP. V daném případě se jednalo o omezení v podobě zabavení filmu Das Liebes Konzil, který za použití satiry otevřeně a dosti nevybíravě karikuroval pokrytectví křesťanské víry a jejího náboženského obsahu. K jeho promítání však nikdy nedošlo, jelikož byl, na popud tyrolského arcibiskupa, zabaven tyrolským státním zástupcem. Zabavení bylo projednáno Innsbruckým krajským soudem¹⁵⁴ a ty rozhodly o zničení filmu. Majitel filmu, distribuční společnost, s tímto svolil a dále se proti rozhodnutí neodvolal. Odvolání však podal Otto-Preminger-Institut, nezisková organizace, ve které měl být film promítán. Odvolací soud toto zamítl, aniž by rozhodl o meritu věci, a to z důvodu neoprávněnosti odvolatele. Případem se zabýval i rakouský ministr kultury, který dal podnět generálnímu prokurátorovi k podání stížnosti k Nejvyššímu soudu, prokurátor však toto zamítl.

ESLP primárně rozhodl, že lze považovat Otto-Preminger-Institut jako poškozeného ve smyslu Úmluvy, a to i na základě oblastního soudu v Rakousku, kde byl ředitel, tento institut zastupující, považován za stranu mající zájem na rozsudku. Následoval postup již známý z Handyside v. The United Kingdom, tedy zda došlo k zásahu omezujícího svobodu slova stěžovatele, zdali byla restrikce předepsána zákonem, sledovala legitimní cíl a zda byla nutná v demokratické společnosti. Zabavení a následné zničení filmu Soud za takovéto omezení svobody slova považoval.

---

¹⁵³ Otto-Preminger-Institut v. Austria

¹⁵⁴ Innsbruck Landesgericht

Zajímavá byla argumentace u druhé otázky. Soud rozhodl o tom, že zásah byl proveden na základě zákona a zamítl námitku stěžovatele o jeho špatné aplikaci, jelikož: *„národní orgány, především soudy, jsou primárně pověřeny interpretovat a aplikovat národní právo..., nalézt rovnováhu mezi uměleckou svobodou a právem na respektování náboženského vyznání bylo úkolem Innsbruckých soudů“*¹⁵⁵

Při zkoumání legitimního cíle rozebíral ochranu náboženského citění. Soud konstatoval, že věřící *„nemohou rozumně předpokládat, že budou uchráněni od veškeré kritiky. Musí tolerovat a přijmout popření jejich náboženské víry ostatními a dokonce i propagaci doktrín nepřátelských k jejich víře ostatními“*¹⁵⁶. Stát má přesto povinnost se o tuto oblast zajímat a do ní zasahovat, protože míra této kritiky není libovolná a musí znát své meze. Toto bylo rozumné, zajímavé však bylo konstatování, že *„Na Úmluvu musí být pohlíženo jako na celek, a tedy aplikace článku 10 v tomto případě musí být v souladu s logikou Úmluvy.“*¹⁵⁷ Zajímavé je právě z toho hlediska, že je v rozporu s předešlou judikaturou, především s již dříve zmíněným *Sunday Times v. The United Kingdom*, kde byla svoboda projevu charakterizována jako jeden princip, který má však mnoho úzce interpretovatelných výjimek. Soud dospěl k názoru, že zde jako legitimní cíl vystupuje ochrana práv jiných.

Jako i v předešlých kauzách se tedy stěžejní otázkou stalo, zdali bylo dané opatření nezbytné v demokratické společnosti. Zde se Soud především řídil svým předchozím rozhodnutím *Müller v. Switzerland*¹⁵⁸ a prohlásil: *„Stejně tak jako v případě morálky není možné najít napříč Evropou jednotnou koncepci důležitosti náboženství ve společnosti, dokonce i v jedné zemi se mohou takovéto koncepce lišit. Proto není možné nalézt porovnatelnou definici toho, co zakládá dovolený zásah do výkonu svobody slova, kde je projev namířen proti náboženskému citění ostatních“*¹⁵⁹. Došlo zde k propojení ochrany práv jiných s ochranou morálky, což umožnilo Soudu přiznat velkou míru uvážení státu.

Potom tedy Soud přistoupil k hodnocení faktické stránky případu jako celku, kde

---

¹⁵⁵ Otto-Preminger-Institut v. Austria, §45

¹⁵⁶ Otto-Preminger-Institut v. Austria, §47

¹⁵⁷ ibid

¹⁵⁸ Müller and Others v. Switzerland, rozsudek Senátu z 24. 5. 1988, stížnost č. 10737/84 (dále jako Müller and Others v. Switzerland)

¹⁵⁹ Otto-Preminger-Institut v. Austria, §50

především vyvažoval ochranu svobody uměleckého projevu garantovaného článkem 10 Úmluvy s ochranou náboženského vyznání garantovanou článkem 9. Vzal v úvahu katolické založení Tyrolska, kde se k této víře hlásila většina obyvatel a také rozsah omezení způsobených zásahem. Jelikož pro Tyrolsko byla katolická víra důležitá, byl tento zásah ospravedlnitelný naléhavou společenskou potřebou ochrany této víry, a s přihlédnutím k tomu, že jediným omezením pro Otto-Preminger-Institut bylo to, že nemohl daný film promítat, Soud rozhodl tak, že „v daném případě Rakouské úřady nepřekročily míru uvážení v tomto ohledu.“¹⁶⁰ Dle Soudu tedy v daném případě nedošlo k porušení článku 10.

Důležitým judikátem je i případ pana Müllera¹⁶¹, kde se Soud zabýval zásahem do svobody garantované článkem 10 Úmluvy u malíře. Jednalo se o projekt výtvarníků organizovaný v bývalém velkém semináři, tedy v budově, která původně sloužila k náboženským účelům. Zde namaloval pan Müller rozměrná plátna s vyzývavě sexuální tematikou, která se stala součástí výstavy kolektivu autorů, projektu se účastnících. Jejich fotografie byly přístupné v katalogu a sama výstava měla vstup bez věkového omezení. Müllerovy obrazy hned od počátku výstavy vyvolávaly u návštěvníků negativní reakce. Obrazy byly zabaveny na příkaz prokurátora, který dostal popud od jednoho z návštěvníků výstavy. V soudním řízení byli všichni účastníci projektu odsouzeni k pokutě za zveřejnění nemravností. Plátna pana Müllera byla zabavena a uložena v depositáři muzea na základě hodnocení odborníků, kteří shledali jejich uměleckou hodnotu. Odvolací soud potvrdil rozsudek první instance a nadále zůstával případ projednáván švýcarskými orgány, až do chvíle, kdy byly obrazy po osmi letech vráceny na základě rozhodnutí soudu.

Případ se dostal před ESLP, který musel rozhodnout případ ve dvou aspektech: udělení pokuty za vystavování obscénních obrazů a také jejich následné konfiskace. S ohledem na pokutu musel nejdříve Soud zjistit, zdali došlo k zásahu do svobody slova a dospěl k názoru, že právo na malování obrazů pod ochranu článku 10 rozhodně spadá a pokutou došlo tedy k zásahu do tohoto práva. Udělení pokuty v daném případě bylo předepsáno zákonem a sledovalo dva spolu propojené cíle, ochranu morálky a ochranu

---

¹⁶⁰ Otto-Preminger-Institut v. Austria, § 56

¹⁶¹ Müller and Others v. Switzerland

práv druhých.

Problematickou se tedy znovu jevila otázka nezbytnosti daného zásahu v demokratické společnosti. Zhodnotil tedy švýcarský soud dostatečně v daném případě poměr mezi daným zásahem do svobody slova a výsledkem, kterým tímto docílil?

„Ti kdo tvoří, provádějí, distribuují či ukazují umělecká díla, přispívají k výměně myšlenek a názorů, což je nezbytné pro demokratickou společnost. Proto je zde závazek státu nadměru nezasahovat do jejich svobody slova“¹⁶². Dále však byl tento výrok usměrněn „rozsah této svobody záleží na situaci a použitých prostředcích“.¹⁶³

Problémem se však může jevit neexistence společného konceptu morálky, tak jak již ukázala kauza *Handyside v. The United Kingdom*, protože to, co je či není morální, se může lišit jak v místě, tak v čase. Právě pro dobu posledních desetiletí je typický rychlý vývoj, který zasahuje do všech oblastí, včetně oblasti morální. Z tohoto hlediska mají místní orgány, které jsou blíže společnosti, lepší pozici zhodnotit, co je a co není morální, než orgány mezinárodní, a proto ESLP v této otázce přiznává státům značnou míru uvážení.

S přihlédnutím k tomu přešel ESLP ke zkoumání stanoviska jednotlivých švýcarských soudů. Organizátor měl zájem na vystavení děl v rámci projektu v místech, kde vznikla, a chtěl je zpřístupnit všem bez vstupného a bez věkových limitů. Soud připustil stejně jako švýcarské soudy, že *„koncepte sexuální morálky se v posledních letech změnila. Přesto, po přezkoumání originálních obrazů, Soud neshledat názor švýcarských soudů jako neopodstatněný, tedy že obrazy, s jejich důrazem na sexualitu v nejhrušší podobě, mohou vážně urazit smysl pro sexuální slušnost osob s normální citlivostí.“¹⁶⁴* Proto soudy mohly tento zákaz považovat za nutný.

Z výše uvedených důvodů, berouce do zřetele velkou míru uvážení, Soud rozhodl, že zde nedošlo k porušení článku 10 Úmluvy ani v případě pokuty, ani v případě zabavení obrazů, jelikož švýcarské soudy provedly toto omezení na základě legitimního cíle ochrany morálky, a lze je považovat za nezbytné v demokratické společnosti.

---

¹⁶² Müller and Others v. Switzerland, §33

¹⁶³ Müller and Others v. Switzerland, §34

¹⁶⁴ Müller and Others v. Switzerland, §36

Poslední případ, který zde rozeberu, je pro tematiku ochrany morálky a práv druhých také důležité. Jedná se o *Open Door and Dublin Well Woman v. Ireland*¹⁶⁵ případ z počátku 90. let. Na straně stěžovatelů vystupují dvě irské neziskové organizace zaměřené na ženy, jejichž činností bylo poradenství v oblasti mateřství, včetně problematiky potratů, a dvě ženy, které se k této stížnosti připojily. Umělé přerušování těhotenství bylo v té době v Irsku zakázané a z toho důvodu soud uvalil na činnost spolků v roce 1988 zákaz. Při prvotním zkoumání stížnosti na porušení článku 10 Úmluvy Soud konstatoval, že zákaz činnosti opravdu představuje zásah do svobody těchto spolků šířit informace, a dále poznamenal, že se na straně poškozených nevyskytují pouze tyto spolky, ale také dvě ženy (paní X a slečna Gerathy co se k stížnosti připojily), kterým tento zákaz znemožnil přístup k informacím týkajících se mateřství (i problematiky potratů).

Otázka předeepsání daného zákazu zákonem byla také vcelku zajímavá v porovnání s ostatními judikáty v této oblasti. Soud zamítl argument stěžovatelek, že dodatek Irské Ústavy na ochranu nenarozeného plodu dítěte, ze kterého tento zákaz vycházel, je nejasný a dvouznačný. Odmítl i argument toho, že dané organizace prováděly poradenství, které nikoho nenavádělo na potrat jít. Soud přistoupil k této otázce výjimečným způsobem, když nevzal v potaz jen daný článek Ústavy, ale ochranu práv nenarozených dětí jako takovou, tedy jak v psaném právu, tak v judikatuře a došel k tomuto názoru: *„Berouce v potaz vysoký stupeň ochrany nenarozených, poskytovaný irským právem obecně, a způsob, jakým soudy interpretovaly svoji roli jako obránce ústavní práva, možnost, že takto budou postupovat proti organizacím stěžovatelům, musela být, s přiměřenou právní konsultací, rozumně předvídatelná, ..., Omezení bylo tedy odpovědně předeepsáno zákonem“*¹⁶⁶. Zde soud i odkázal na předchozí rozsudek v případě *Sunday Times v. the United Kingdom*.

Po konstatování, že toto první pravidlo bylo naplněno, Soud přistoupil ke zkoumání pravidla druhého, tedy zda tento zásah sledoval legitimní cíl. Vláda předložila hned tři cíle sledované, a to ochranu práv druhých (v tomto případě nenarozených dětí),

---

¹⁶⁵ *Open Door and Dublin Well Woman v. Ireland*, rozsudek soudu z 29. 10. 1992, stížnost č. 14234/88 14235/88 (dále jako *Open Door and Dublin Well Woman v. Ireland*)

¹⁶⁶ *Open Door and Dublin Well Woman v. Ireland*, §60

ochranu morálky a předcházení zločinnosti. Poslední legitimní cíl Soud okamžitě zamítl jako neaplikovatelný na daný případ, a jelikož se nechtěl pustit do právně složité problematiky práv nenarozených dětí, vzal v potaz ochranu morálky. „Je zjevné, že ochrana práva na život nenarozených dětí, poskytovaná irským právem, je založena na hlubokých morálních hodnotách týkajících se povahy života, které jsou odraženy v postoji většiny irské společnosti proti potratům, vyjádřené v roce 1983 referendem. Proto omezení sledovalo legitimní cíl ochrany morálky, jejímž jedním aspektem je v Irsku i ochrana práva na život nenarozených. Není tedy důležité ve světle těchto závěrů rozhodovat, zdali pojem „jiní“ v odstavci 2 článku 10 Úmluvy zahrnuje i nenarozené.“¹⁶⁷

Tímto postupem, tedy vyřazením otázky práv nenarozených dětí, si Soud umožnil postupovat dle ustálené judikatury v otázce ochrany morálky během hodnocení nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti a mohl pominout problematickou otázku práva nenarozených dětí.

ESLP uznal značnou míru uvážení národních orgánů „v otázce morálky, obzvláště v oblasti jako je tato, která se dotýká podstaty víry související s povahou lidského života“¹⁶⁸, jelikož mají přímý kontakt se společností v porovnání s mezinárodními soudci. Přesto není tato míra neomezená a je funkcí Soudu dohlížet na daná omezení, zkoumat případy jako celek a přezkoumávat argumenty států, které k těmto zásahům vedly, zdali splňovaly legitimní cíle a také zdali takovýto zásah ob stojí v testu proporcionality. ESLP musí brát v potaz současnou demokratickou společnost jako takovou, která vychází z filosofie tolerance, různorodosti a velkomyslnosti v otázkách názorových i náboženských.

Po zhodnocení všech argumentů a aspektů případu došel Soud k závěru, že daný zákaz činnosti nesplnil test proporcionality, a proto došlo k porušení článku 10 Úmluvy. Soud to podložil především tímto závěrem: „zákaz činnosti nezabránil ženám v Irsku jít na potrat do zahraničí a informace, jejichž šíření chtěl zabránit, byly dostupné i z jiných zdrojů.“¹⁶⁹ Uvedl také, že možnost mít potrat v zahraničí není dána ženám interpretací

---

¹⁶⁷ Open Door and Dublin Well Woman v. Ireland, §63

¹⁶⁸ Open Door and Dublin Well Woman v. Ireland, §68

¹⁶⁹ Open Door and Dublin Well Woman v. Ireland, §79

článku 10 Úmluvy, ale tím, jak byly implementovány zákony v Irsku.

Domnívám se, že tyto tři stěžejní judikáty jsou dostačující pro pochopení základních rysů ochrany morálky v rámci judikatury ESLP. Dovolím si tvrdit, že přes snahu Soudu pro vyložení Úmluvy jako dokumentu vzniklého na území stejně smýšlejících států, s podobnými principy a kulturními či společenskými zásadami, je v této specifické části judikatury výsledek právě opačný. Na Úmluvu zde není pohlíženo jako na dokument stejně smýšlejících států, ale jako na garanta jakési minimální míry ochrany svobody slova, jelikož co se týče zásahů do této svobody s cílem ochrany morálky, je Soud velmi benevolentní a dává státům značnou míru uvážení. Jak trefně poznamenal ve své disertační práci Martin Palouš,¹⁷⁰ pokud jde o ochranu morálky, platí spíše pravidlo „jiný kraj, jiný mrav“.

Toto také vede k extrémním názorům na rozsudky Soudu v této oblasti. Konservativní veřejnost tyto rozsudky podporuje a naopak liberální „tábor“ je jejich značným kritikem. Kritizován je právě odklon od společného základu a také od principů pluralismu, tolerance a shovívavosti, který i dle Soudu prostupuje celou Úmluvou. Ale ani argumenty konservativně smýšlející veřejnosti nejsou liché, patří k nim především myšlenka lepší pozice národních orgánů, které jsou blíže svým obyvatelům a tedy v lepším postavení posoudit, zdali je daný zásah nutný či nikoliv. V tomto ohledu Soud nahrává právě konservativcům, ale nelze říci, že by se zcela zastavil vývoj judikatury v této oblasti. Tak jak se vyvíjí společnost a s ní i pohled na morálku, postupně roste i pomyslná hranice snesitelnosti či přijatelnosti různých činů, na které dříve bylo pohlíženo jako na nemorální.

Dovolím si zde trochu rozvést ještě jednu myšlenku, která je touto judikaturou podložena. V porovnání s předchozí kapitolou můžeme vidět velký rozdíl v tom, jaká je míra uvážení. Tam kde se jednalo o veřejný zájem, zásahem měly být chráněny osoby veřejně činné a ochrana pořádku a předcházení zločinnosti, byla míra uvážení velmi úzká. V případě ochrany morálky je to však zcela opačně. Není to pouze z důvodu toho, že morálka jako taková je dle Soudu velmi širokým pojmem, chápaným různě v závislosti na daných státech, ale také to, že na straně chráněných takovými zásahy do

---

¹⁷⁰

Palouš, Svoboda projevu v pojetí Evropského soudu pro lidská práva, str. 125

svobody slova nejsou konkrétní osoby veřejné či soukromé, ale velké množství lidí, většinou majoritní část společnosti. Z toho můžeme vyvodit jeden závěr. Pokud je zásah do svobody slova založen na ochraně morálky jako takové, ať je pro daný stát jakákoliv, je míra uvážení přiznaná Soudem velmi široká.

2.5 Omezení svobody slova v zájmu ochrany pověsti a práv druhých

Judikatura v oblasti omezení svobody slova v zájmu ochrany pověsti a práv druhých je specifická tím, že na straně stěžovatelů vystupují především osoby pohybující se v mediální oblasti. Tato zvláštnost je podmíněna tím, že právě takovéto osoby mají za cíl šířit myšlenky a názory mezi širokou veřejností, a často i kriticky hodnotí situaci či jednání jednotlivých osob. Můžeme zde vysledovat i to, že národní rámec práva, na jehož základě dochází k těmto zásahům, je velmi široký a sahá od občanského práva (tedy práva soukromého) až do práva trestního a správního (tedy práva veřejného). Za základní kámen této judikatury můžeme považovat případ *Lingens v. Austria*¹⁷¹.

Jedná se o případ šéfredaktora časopisu *Profil*, který byl odsouzen rakouskými soudy pro pomluvy k pokutě 15000 Schilinků. Tento rozsudek byl založen na soukromé žalobě rakouského kancléře Kriesky, na kterého byly namířeny 2 články panem Lingensem napsané. Tyto články komentovaly jednání kancléře v povolebním vyjednávání s panem Petersem, který byl představitelem Liberální strany Rakouska, a hlavně politikem s nacistickou minulostí. Tento postup byl charakterizován jako „*ten nejhorší oportunismus*“¹⁷², chování pana Krieskyho za „*nemorální a nečestné*“¹⁷³.

Soud jasně zhodnotil situaci: „*není zde pochyb, že se jednalo o zásah veřejné moci do výkonu práva na svobodu slova stěžovatele*“¹⁷⁴. Tím zodpověděl na první dvě pokládané otázky testu limitační klauzule, tedy zdali došlo k zásahu do výkonu svobody či práva garantovaného Úmluvou a zdali je stěžovatel v pozici poškozeného. Soud se i ztotožnil s názorem Komise pro lidská práva v tom, že daný zásah byl předepsán zákonem (Rakouským trestním zákonem) a sledoval legitimní cíl ochrany pověsti a práv jiných. Úkolem Soudu bylo tedy přezkoumat případ jako celek ve světle již existující

---

¹⁷¹ *Lingens v. Austria*, rozsudek soudu z 8.6.1986, stížnost č. 9815/82 (dále jako *Lingens v. Austria*)

¹⁷² *Lingens v. Austria*, § 12

¹⁷³ *Lingens v. Austria*, § 15

¹⁷⁴ *Lingens v. Austria*, § 35

matérie judikátů a zodpovědět poslední otázku. Jednalo se o zásah nezbytně nutný v demokratické společnosti? Byla zde naléhavá společenská potřeba, která tento zásah ospravedlňovala?

Pro zodpovězení tohoto bylo stěžejní zhodnocení role, jakou hraje ve společnosti tisk, či sdělovací prostředky obecně. Zde vycházel Soud ze svého předchozího judikátu *Sunday Times v. the United Kingdom*, kde byly zavedeny základní principy ochrany tisku v otázce svobody slova: *„tisk má nejenom za úkol rozšiřovat informace a myšlenky, jak politických tak týkajících se veřejného zájmu, ale veřejnost má také právo je přijímat“*.¹⁷⁵ *„Tisk však nesmí překročit nastavené hranice, mimo jiné, „ochrany pověsti druhých“*.¹⁷⁶ Právě z tohoto důvodu se však Soud neztotožnil s vídeňským odvolacím soudem, dle kterého je cílem tisku informace šířit, ale jejich zhodnocení již nechat na svých čtenářích. Protože právě tisk dává veřejnosti možnost dozvědět se myšlenky a postoje politiků a také vodítka, jaké názory si z toho vyvodit. *„Obecně, svoboda politické debaty je v samém jádře konceptu demokratické společnosti, který prostupuje celou Úmluvou“*.¹⁷⁷

Na těchto úvahách také Soud založil své závěry, které se staly pro danou matérii judikátů důležité:

1. *„Meze přijatelné kritiky jsou přiměřeně širší, pokud se jedná o politika v porovnání se soukromou osobou. Na rozdíl od později zmíněného, politik nevyhnutelně a vědomě vstupuje do prostředí, kde je jeho každé slovo a skutek detailně zkoumáno jak novináři, tak celou veřejností, a musí tedy projevit větší úroveň tolerance.“*¹⁷⁸
2. *„Dle Soudu je nutno pečlivě rozlišovat fakta a hodnotové soudy. Pravdivost faktů může být doložena, avšak pravdivost hodnotových soudů nepodléhá dokazování.“*¹⁷⁹

Soud však jasně poznamenal, že ani hodnotové soudy nejsou neomezené. Pro základní posouzení hodnotové soudu je nutné vzít v úvahu, zdali byl pronesen v dobré víře.

---

¹⁷⁵ Lingens v. Austria, §41

¹⁷⁶ ibid

¹⁷⁷ Lingens v. Austria, §42

¹⁷⁸ Lingens v. Austria, §42

¹⁷⁹ Lingens v. Austria, §46

Pokud se prokáže, že takovýto výrok není vůbec podložen fakty, může se jednat také o exces. Při hodnocení výroků v podobě hodnotových soudů musí být zachována zásada v pochybnostech ve prospěch obviněného (in dubio pro reo). Na tomto také založil Soud svůj závěr, kdy poznamenal, že rakouské soudy nepřezkoumaly dostatečně tvrzení pana Lingense a tedy si nemohly být jisté, že nejednal v dobré víře. Proto ESLP rozhodl *„zásah do svobody slova pana Lingense nebyl nezbytný v demokratické společnosti... pro ochranu pověsti ... druhých; byl disproportční k sledovanému legitimnímu cíli. Došlo tedy k porušení článku 10 Úmluvy“*¹⁸⁰.

Je však pravdou, že faktické skutečnosti případu jako takového nebyly jediným důvodem, proč Soud takto rozhodl. Bral také v potaz, jaké může mít rozhodnutí vliv na politickou debatu ve společnosti, která je právě novináři zprostředkovaná, jelikož takovýto zásah ze strany státu mohl *„odradit novináře od přispívání do politické debaty o věcech ovlivňujících život společnosti, ..., zabránilo tisku v tom, aby vykonával svoji role šířitele informací a veřejného hlídacího psa“*¹⁸¹

Důležitost rozhodnutí Lingens v. Austria lze spatřit i na následujícím případě. Oberchlick v. Austria¹⁸² byl dalším případem odsouzení novináře za pomluvu politika. Dle pana Oberchlicka se tento dopustil porušení trestní zákona výroky během volební kampaně, kdy chtěl zavést rozdílnou výši mateřského příspěvku, zvýhodňující rakouské občany před přistěhovalci, a základní myšlenka celého návrhu vycházela z programu nacistické strany, který byl v Rakousku zakázán. Soud při rozhodování odkázal na kauzu Lingens¹⁸³ s tím, že nejenom je svoboda slova novináře široká a politik musí mít naopak větší míru tolerance, ale především v tom, že se jednalo v daném případě o hodnotový soud, ke kterému se musí přistupovat s rezervou a není možné vyžadovat jeho podložení fakty. Proto rozhodl takto: *„zásah do výkonu svobody slova pana Oberschlicka nebyl nezbytný v demokratické společnosti ... pro ochranu pověsti ... jiných. Došlo tedy o porušení článku 10 Úmluvy“*¹⁸⁴

---

¹⁸⁰ Lingens v. Austria, §47

¹⁸¹ Lingens v. Austria, §44

¹⁸² Oberschlick v. Austria, rozsudek soudu z 23.5.1991, stížnost č. 11662/85 (dále jako Oberschlick v. Austria)

¹⁸³ Lingens v. Austria

¹⁸⁴ Oberschlick v. Austria, §64

I *Jersild v. Denmark*¹⁸⁵ je kauza založená na základním úkolu médií jako šířitele informací. V daném případě se jednalo o odsouzení novináře za šíření rasistických výroků. Pan Jens Olaf Jersild je žurnalista zaměstnaný společností Danmarks Radio, která se zabývá vysíláním rádiovým i televizním, a pracuje pro *Magazín-Nedělní-Zprávy*, které jsou určeny pro informovanou veřejnost a zabývají se širokou škálou otázek. Pan Jersild v rámci tohoto pořadu uskutečnil rozhovor se třemi členy tzv. *Greenjackets*, extrémistického sdružení mladých lidí. V rámci toho interview byly proneseny mnohé rasistické poznámky a narážky, především související s tím, že imigranti v Dánsku berou práci samotným Dánům apod. Rozhovor měl původně necelých šest hodin, ale byl značně sestříhán na délku několika minut a byly ponechány často ty nejextrémnější konstatování. Městský soud v Kopenhagenu odsoudil tyto tři mladíky za rasistické poznámky k trestu odnětí svobody a pana Jersilda k pokutě za to, že jim napomáhal. Odvolání pana Jersilda byla zamítnuta.

ESLP především potvrdil, že zásah do svobody pana Jersilda byl založen na zákoně (v tomto případě dánském trestním zákoníku) a sledoval legitimní cíl ochrany pověsti či práv jiných. Při hodnocení nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti se již jednalo o složitější otázku. S názorem stěžovatele se ztotožnila i Komise, která zdůraznila že „*v kontextu celého vysílání, výsledkem těchto urážlivých výroků bylo spíše zesměšnění jejich autorů než propagaci rasistických názorů*“.¹⁸⁶ Cílem celého programu hlavně neměla být propagace rasistických myšlenek, ale spíše upoutání pozornosti na toto téma, které v Dánsku nabývalo na důležitosti. Protiargumentem dánské vlády však bylo sestříhání celého rozhovoru, které dle nich mělo za úkol spíše udělat rozhovor zajímavým, než zvýšit jeho informační hodnotu.

Důležité v této kauze je také to, jakou roli plní média v dnešní společnosti. Tento argument podložil Soud svojí ustálenou judikaturou, například *Observer and Guardian v. the United Kingdom*¹⁸⁷. Soud zdůraznil, že „*svoboda slova tvoří jednu ze základních složek demokratické společnosti a ochrana poskytovaná tisku v tomto aspektu je velmi*

---

¹⁸⁵ *Jersild v. Denmark*, rozsudek Velkého senátu z 23. 9. 1994, stížnost č. 15890/89

¹⁸⁶ *Oberschlick v. Austria*, §28

¹⁸⁷ *Observer nad Guardian v. the United Kingdom*

*důležitá*¹⁸⁸. Berouce v potaz také to, že média plní roli veřejného hlídacího psa, Soud rozhodl, že důvody podporující odsouzení stěžovatele a jeho trest nebyly dostatečné k přesvědčivému určení, že tento zásah do jeho práva na svobodu slova byl nezbytný v demokratické společnosti. Proto Soud rozhodl, že došlo k porušení článku 10 Úmluvy.

Musím však zdůraznit, že tento rozsudek nebyl zdaleka jednomyslný. Proti bylo sedm soudců z 19, kteří také vyjádřili své disentní názory.

Například soudci Ryssdal, Bernhardt, Spielmann a Loizou poznamenali, že většina soudců dala přílišný důraz na ochranu svobody slova novinářů a nebrala v potazu ochranu práv jiných, kteří čelili rasistické nenávisti. Především zdůraznili, že zamezení šíření rasistických myšlenek, či dokonce tendencí, by mělo být jedním z poslání demokratické společnosti, a proto dle nich dánské soudy postupovaly správně. Soudci Gölcüklü, Russo a Valticos dodali, že ochrana svobody slova nemůže ospravedlňovat také šíření rasové nenávisti. Domnívají se také, že část soudců přikládá příliš velký význam svobodě slova, a to z toho důvodu, že sami žili ještě nedávno ve státech, kde tato svoboda nebyla (naráželi například na soudce J. Makarczyka z Polska, či bulharského soudce D. Gotcheva, kteří hlasovali s většinou).

Abych zde neuváděl pouze případy, které skončily výrokem o porušení článku 10, pokusím se zde rozebrat i případ *Tammer v. Estonia*¹⁸⁹. Jednalo se o pokutu udělenou estonskému novináři. Ten uskutečnil rozhovor s paní Laanaru, matkou nemanželského dítěte tehdejší estonského premiéra. Po zveřejnění tohoto rozhovoru na něj podala paní Laanaru stížnost pro osobní urážku. Zajímavé bylo to, že informace takto zveřejněné byly pravdivé, ale urážlivá dle paní Laanaru byla forma, kterou ke zveřejnění došlo. Tammer užíval i vulgární výrazy spojené s tím, že paní Laanaru přispěla k rozpadu manželství premiéra a především o tom, že se poté o jejich společné dítě nestarala a nechala ho v péči své matky. Bylo tedy znovu nutné přezkoumat, zdali daný zásah byl předepsán zákonem, sledoval legitimní cíl ochrany pověsti a práv druhých a zda byl nezbytný v demokratické společnosti.

„Soud musel vzít v úvahu, že dané výroky byly spojeny s aspektem soukromého

---

¹⁸⁸ Oberschlick v. Austria, §31

¹⁸⁹ Tammer v. Estonia, rozsudek soudu z 6.2.2001, stížnost č. 41205/98 (dále jako Tammer v. Austria)

života paní Laanaru, která popsala ve svých pamětech jako soukromá osoba. Je sice pravdou, že sama měla úmysl tyto informace zveřejnit, ale v dané kauze nelze ospravedlnit volbu slov použitých stěžovatelem a musí být viděna na pozadí daného případu, ve světle toho, co vedlo stěžovatele k jejich použití v porovnání s jejich významem mezi širokou veřejností¹⁹⁰. „stěžovatel mohl svojí kritiku jednání paní Laanaru formulovat jinak, bez použití takto urážlivých výrazů“¹⁹¹.

Soud dále poznamenal, že „estonské soudy jasně poznaly v dané kauze konflikt mezi právem na šíření myšlenek a pověstí a práv druhých. Soud proto nemůže říci, že by dostatečně nezávažily různé zájmy zahrnuté v této kauze.“¹⁹² Proto dal Soud za pravdu Estonsku a rozhodl jednomyslně, že nedošlo k porušení článku 10 Úmluvy.

Závěr

V této práci jsem se pokusil zanalyzovat a presentovat vcelku širokou tematiku, kterou rozhodně svoboda slova dle článku 10 Úmluvy je. Z důvodu velké šíře tohoto tématu, resp. této specifické části judikatury ESLP, není možné tuto práci považovat za kompletní či precizní presentaci tohoto tématu. Je to spojeno především specifičností svobody slova jako takové, která zasahuje do všech součástí dnešního života v evropské společnosti, nemohl jsem ji pojmut tak obšírně a podrobně jak by si zasloužila, ale musel jsem se soustředit pouze na určitou část judikatury Soudu, který vyřizuje individuální stížnosti vůči smluvním stranám. Zaměřil jsem se především na to, jak je pojem svobody slova vykládán Soudem, jakými principy se Soud při rozhodování řídí a jak je tento pojem v judikatuře aplikován.

I z této práce vyplývá jeden ze základních aspektů svobody slova. Je to její propojení s ostatními právy, např.: právem na respektování soukromého a rodinného života¹⁹³, svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání¹⁹⁴ či právo na svobodné volby¹⁹⁵. Toto propojení je způsobeno tím, co svoboda projevu vyjadřuje. Je to nejenom

---

¹⁹⁰ Tammer v. Estonia, §46

¹⁹¹ Tammer v. Estonia, §47

¹⁹² Tammer v. Estonia, §69

¹⁹³ Článek 8 Úmluvy

¹⁹⁴ Článek 9 Úmluvy

¹⁹⁵ Článek 3 Protokolu 1

právo dané osoby na myšlenky a informace, které je v jeho soukromé sféře, ale především právo tyto informace a myšlenky dále šířit a vyměňovat se širokou veřejností, kdy již dochází k přesahu do sféry veřejné. Pokud považujeme svobodu slova za nezbytnou součást demokratické společnosti, tak jak poznamenal několikrát Soud, musí chápat tyto složky jako neoddělitelné, protože jsou obě vitálními složkami této svobody.

První část této práce posloužila jako prostředek k nalezení základních principů, na kterých je judikatura Soudu založena. Jedná se o doktrínu autonomních pojmů, evolutivní interpretace a míry uvážení. Druhá část práce ukázala, jak tyto doktríny v praxi fungují, a to na jednotlivých případech, které jsem v této části podrobněji zkoumal. Hlavní myšlenkou evolutivního výkladu je podstata Úmluvy jako živoucího dokumentu, tedy dokumentu, který se neustále vyvíjí a je nutné ho aplikovat ve světle dané doby, kdy je případ rozhodován. Tento vývoj výkladu můžeme vidět již na dnešním zhodnocení nejznámější kauzy *Handyside v. the United Kingdom*, kde byla konfiskace "Malé Červené učebnice" anglickými orgány hodnocena jako oprávněný zásah pro ochranu morálky a tedy neporušující svobodu slova stěžovatele. V dnešním světle nám toto rozhodnutí přijde jako úzkoprsé či dokonce absurdní, je to však z důvodu posunu hranice toho, co považujeme za morální a co nikoliv.

Evolutivní interpretace je tedy základním principem, ze kterého Soud vychází v případě rozhodnutí odlišného od staršího v podobném případě, jedná se tedy o princip, jehož aplikace je spojena s plynutím času. Naproti tomu doktrína míry uvážení je zaměřena více na faktické okolnosti jednotlivých případů. Dává možnost státům uvážit, zdali mohou daný zásah do této svobody vykonat či nikoliv. Druhá polovina práce naznačila tuto problematiku již systematikou kapitol, které byly rozděleny dle legitimních zájmů, na základě kterých k zásahu došlo. Můžeme jasně vidět, že míra uvážení je velmi rozdílná na základě subjektů případu a také na základě zásahu, ke kterému došlo. Obecně lze říci, že nejužší je míra uvážení v případě, kdy došlo k zásahu do svobody slova novináře či obecně médií, které Soud považuje za hlídací psy demokracie. Z druhé strany je široká v případě, kdy je zájem ochrana národní bezpečnosti a územní celistvosti. Specifická je také míra uvážení při ochraně morálky, a to z důvodu neexistence morálky společné pro celou společnost v rámci Rady Evropy.

Zde byla míra uvážení přiznaná Soudem často velmi široká, protože národní soudce byl schopen lépe zhodnotit situaci, než soudce mezinárodní. A to právě z důvodu blízkosti k dané společnosti a tedy také k morálním hodnotám a zásadám, kterými se společnost toho daného státu řídí.

Je tedy nutné shrnout, že problematika ochrany svobody slova Evropským soudem pro lidská práva je velmi komplexní, pro její podrobnou analýzu by byla potřeba mnohem fundovanější práce. Nelze většinou jednoznačně říci, co ještě není a co již je porušením svobody slova, jelikož její ochrana se neustále vyvíjí a na zhodnocení každého případu má vliv mnoho faktorů, které mohou ovlivnit rozhodnutí Soudu. Proto je nutné konstatovat, že svoboda slova je stále se měnícím a vyvíjejícím pojmem, a tak k ní je třeba i přistupovat.

Použitá literatura:

Bibliografie:

BAKIRCIOGLU Onder, *The Application of the Margin of Appreciation Cotrine in Freedom of Expression and Public Morality Cases*, publikovaný v German Law Journal Vol. 08 No. 07, dostupný na <http://www.germanlawjournal.com>

BARENDT Eric. *Freedom of Speech*. New York: Oxford University Press, 1985. ISBN 0-19-825381-8

GREER Steve, *The Margin of Appreciation: Interpretation and discretion under the European Convention on Human Rights*, Council of Europe, 2000, ISBN 92-871-4350-1

HUBÁLKOVÁ Eva, *Přehled Judikatury Evropského soudu pro lidská práva*, Právo na spravedlivé soudní řízení a další procesní práva, Praha: ASPI, 2006. ISBN 80-7357-124-2

HUBÁLKOVÁ Eva, *Přehled Judikatury Evropského Soudu pro lidská práva*, Řízení před Evropským sudem pro lidská práva, formální náležitosti podání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. ISBN 978-80-7357-506-9

HUBÁLKOVÁ Eva, *Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva*, Zákaz diskriminace. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. ISBN 978-80-7478-382-1

KRAUSE Katarina, SCHEININ Martin, *International Protection of human rights: a textbook*. Turku/ Åbo: Institute for Human Rights, Åbo Akademi University, 2009. ISBN 978-952-12-2285-6

PALOUŠ Martin, *Svoboda projevu v pojetí Evropského soudu pro lidská práva*, Brno, 2007. Disertační práce (PhD)., Masarykova Universita, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního a evropského práva, dostupné na [www: http://is.muni.cz/th/71510/pravf_d/](http://is.muni.cz/th/71510/pravf_d/)

VILJANEN Jukka. *The European Court of Human Rights as a Developer of the General Doctrines of Human Rights Law, A Study of the Limitation Clauses of the European Convetion on Human Rights*. Tampere: Tampere University Press, 2003. ISBN 951-44-5795-1

WHITE Robin C. A., OVEY Clare, *Jacobs, White & Ovey: The European Convention on Human Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2010. ISBN 978-0-19-954338-0

Mezinárodní úmluvy a jiné dokumenty:

Evropský úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, 209/1992 Sb.

Rules of Court, dostupné na [www](http://www.echr.coe.int):

http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/6AC1A02E-9A3C-4E06-94EF-E0BD377731DA/0/Rules_Court_ENG.pdf

Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention (entry into force 1.6.2010), dostupný na [www](http://www.conventions.coe.int):

<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/194.htm>

Rozsudky Evropského soudu pro lidská práva:

Ahmed and others v. the United Kingdom, rozsudek Senátu z 2.9.1998.
stížnost č. 22954/93

Airey v. Ireland, rozsudek Senátu z 9.10.1979, stížnost č. 6289/73

Boultif v. Switzerland, rozsudek soudu z 2.8.2001, stížnost č. 54273/00

Castells v. Spain, rozsudek Senátu z 23.4.1992, stížnost č. 11798/85

Cossey v. United Kingdom, rozsudek soudu z 27. 9. 1990, stížnost č.
10843/84

Engel and Others v. The Netherlands, rozsudek soudu z 8.6.1976, stížnost č.
5100/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72

G.B. v. France, rozsudek senátu z 2.1.2002, stížnost č. 44069/98

Golder v. the United Kingdom, rozsudek soudu ze dne 21.2.1975, stížnost č.
4451/70

Handyside v. The United Kingdom, rozsudek soudu ze 7.12.1976, stížnost č.
5493/72

Chahal v. The United Kingdom, rozsudek Velkého senátu z 15.11.1996, stížnost 22414/93

Chorcherr v. Austria, rozsudek Senátu č. 25.8.1993, stížnost č. 13308/87

Christine Goodwin v. The United Kingdom, rozsudek Velkého senátu z 11.7.2002, stížnost č. 2895/95

James and Others v. The United Kingdom, rozsudek soudu z 21.2.1986, stížnost č. 8793/79

Jersild v. Denmark, rozsudek Velkého senátu z 23.9.1994, stížnost č. 15890/89

K. And T. v. Finland, rozsudek Velkého senátu z 12.7.2001, stížnost č. 25702/94

Kjeldsen, Busk, Madsen and Pedersen v. Denmark, rozsudek Senátu z 7.12.1976, stížnost č. 5095/71 5920/72 5926/72

Kruslin v. France, rozsudek Senátu z 24.4.1990, stížnost č. 11801/85

Huvig v. France, rozsudek Senátu z 24.4.1990, stížnost č. 11105/84

Lautsi and others v. Italy, rozsudek Velkého senátu z 18.3.2011, stížnost č. 30814/06

Lawless v. Ireland(No. 3), rozsudek Senátu ze dne 1.7.1961, stížnost č. 332/57

Leyla ŞAHİN v. Turkey, rozsudek Velkého senátu č. 10.11.2005, stížnost č. 44774/98

Lingens v. Austria, rozsudek soudu 8.7.1986, stížnost č. 9815/82

Marcx v. Belgium, rozsudek soudu ze dne 13.6.1979, stížnost č. 6833/74

McCann and Others v. The United Kingdom, rozsudek Velkého senátu z 27.9.1995, stížnost č. 18984/91

Müller and Others v. Switzerland, rozsudek Senátu z 24.5.1988, stížnost č. 10737/84

Oberschlick v. Austria, rozsudek soudu z 23.5.1991, stížnost č. 11662/85

Observer and Guardian v. The United Kingdom, rozsudek soudu z 26.11.1991, stížnost č. 13585/88

Öcalan v. Turkey, Rozsudek Velkého senátu z 12.5.2005, stížnost č. 46221/99

Odievre v. France, rozsudek Velkého senátu z 13.2.2003. stížnost č. 42326/98

Ogur v. Turkey, rozsudek Velkého senátu z 20.5.1999, stížnost č. 21594/93

Open Door and Dublin Well Woman v. Ireland, rozsudek soudu z 29.10.1992, stížnost č. 14234/88 14235/88

Otto-Preminger-Institut v. Austria, rozsudek Senátu z 20.9.1994, stížnost 13470/87

Pretty v. The United Kingdom, rozsudek soudu z 29.4.2002, stížnost č. 2346/02

Rees v. United Kingdom, rozsudek soudu ze dne 17.10.1986, stížnost č. 9532/81

Selmouni v. France, rozsudek Velkého senátu ze dne 28.7.1999, stížnost č. 25803/94

Scheffield and Horsham v. The United Kingdom, rozsudek velkého senátu ze dne 30.7.1998, stížnost č. 22985/93, 23390/94

Silver and Others v. The United Kingdom, rozsudek Senátu z 25.3.1983, stížnost č. 5947/72 6205/73 7052/75 7061/75 7107/75 7113/75 7136/75

Söering v. The United Kingdom, rozsudek soudu z 7.7.1989, stížnost č. 14038/88

Sporrong and Lönnroth v. Sweden, rozsudek soudu z 26.9.1982, stížnost č. 7151/75 7152/75

Steel and Others v. The United Kingdom, rozsudek Senátu z 23.9.1988, stížnost č. 24838/94

Stoll v. Switzerland, rozsudek Velkého senátu z 10.12.2007, stížnost č. 69698/01

Sunday Times v. the United Kingdom, rozsudek soudu z 26.4.1979, stížnost č. 6538/74

T. v. the United Kingdom, rozsudek Velkého senátu z 16.12.1999, stížnost č. 24724/94

Tammer v. Estonia, rozsudek soudu z 6.2.2001, stížnost č. 41205/98

Tyrer v. The United Kingdom, rozsudek senátu ze dne 25.4.1978, stížnost č. 5856/72

Éditions Plon v. France, rozsudek soudu z 18.5.2004, stížnost č. 58148/00

Van Oosterwijck v. Belgium, rozsudek soudu z 6.11.1980, stížnost č. 7654/76

Vereniging Week blad Bluf! V. the Netherlands, rozsudek senátu z 9.2.1995, stížnost č. 16616/90

Z. v. Finland, rozsudek Senátu z 25.2.1997, stížnost č. 22009/93

Abstract in English

Protection of the freedom of speech by the European Court of Human Rights

The purpose of my thesis is to analyze multiple aspects of freedom of speech as protected by European Court of Human Rights. The reason for my research is to follow the development in this particular area and to produce basic reference material for students and other human rights enthusiasts concerning freedom of speech and its extensive case law.

Firstly, there is brief introduction to this thesis, followed by two logically divided chapter. Chapter one is divided into 2 logical clusters, first covering quick introduction into history of European Court of Human Rights, second mainly focused on development of doctrines concerning freedom of speech case law. There are specifically covered doctrines of evolutive interpretation, limitation clause and proportionality test, margin of appreciation.

Chapter two is divided into five subsection, covering general and specific aspects of freedom of speech. Subsection one is focused on history of freedom of speech and it's common background with other freedoms protected under European Convention on Human Rights. Subsection two function as introduction of freedom of speech and its general influence on European Court of Human Rights. Three following subsection are logically dividing case law of freedom of speech based on specific reasons to limit this freedom. Subsection three discusses limiting freedom of speech in the interest of national security, territory integrity and public order. There is also outlined difference in approach between publicly known persons (as government officials), media, soldiers and common people. Subsection four covers limiting freedom of speech in interest of protection of health and moral, showing problems of missing common standards throughout the member States. Last subsection deals with limiting freedom of speech in interest of protection of

reputation and rights of others and also summarize a bit differences between the three limit reasons.

Lastly, the arguments used throughout the thesis are summarized to show basic aspects influencing judgments of freedom of speech and also influence of freedom of speech case law on general doctrines and development of European Court of Human Rights.

Abstrakt

Ochrana svobody slova Evropským soudem pro lidská práva

Účelem mojí diplomové práce je rozbor mnoha aspektů ochrany svobody slova Evropským soudem pro lidská práva. Důvodem této studie je sledování vývoje v této oblasti a vytvoření referenčního materiálu pro studenty a ostatní nadšence pro lidská práva, shrnující svobody slova a její rozsáhlou judikaturu.

Diplomová práce začíná krátkým úvodem, následovaným dvěma logicky rozdělenými kapitolami. První kapitola je rozdělena do dvou logických částí, první sloužící jako krátký úvod do historie Evropského soudu pro lidská práva, druhé zaměřené především na vývoj doktrín týkajících se judikatury v rámci svobody slova. Rozebrány tu jsou doktríny evolutivního výkladu, limitační klausule, testu proporcionality a prostoru pro uvážení.

Kapitola dvě je rozdělena do pěti podkapitol, zaměřených na obecné a specifické aspekty svobody slova. Podkapitola jedna je zaměřena na historii svobody slova a její vztah k ostatním svobodám chráněným Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod. Podkapitola dvě slouží jako úvod do svobody slova a její obecný vliv na Evropský soud pro lidská práva. Následující tři podkapitoly logicky rozdělují judikaturu svobody slova na základě specifických důvodů k omezení této svobody. Třetí podkapitola rozebírá omezení svobody v zájmu národní bezpečnosti, územní integrity a veřejného pořádku. Je zde také nastíněn rozdíl v přístupu mezi veřejně známými osobami (jako veřejní činitelé), médii, vojáky či soukromými osobami. Čtvrtá podkapitola je zaměřena na omezení svobody slova v zájmu ochrany zdraví a morálky, ukazujíc problém neexistence společných standardů v rámci všech členských států. Poslední podkapitola popisuje omezování svobody slova v zájmu ochrany pověsti a práv druhých a shrnuje rozdíly mezi výše uvedenými důvody omezení.

Závěrem jsou úvahy a argumenty použité a zjištěné skrze diplomovou práci shrnuty, aby poskytly základní aspekty ovlivňující rozsudky v rámci svobody slova a také vliv judikatury svobody slova na obecné doktríny a vývoj Evropského soudu pro lidská práva.

Klíčová slova

Klíčová slova:

Svoboda slova, Evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Evropský soud pro lidská práva

Key words:

Freedom of speech, European Convention for Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, European Court of Human Rights